

Вищий навчальний заклад «Український Католицький Університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра управління та організаційного розвитку

Пояснювальна записка

до дипломного проєкту (магістерської роботи)

магістр

(освітній ступінь)

на тему

**«Закономірності побудови та розвитку спільнот в Україні на основі
молодіжних центрів»**

Виконав: студент II курсу групи СУН/18М
спеціальності 073 «Менеджмент»

Яценко Арсен

Керівник: к.е.н. Корнецький Артем

Рецензент к.е.н. Щурко Уляна

ЛЬВІВ – 2020

Яценко А.В. Закономірності побудови та розвитку спільнот в Україні на основі молодіжних центрів: Магістерська робота: (073 «Менеджмент, освітня програма «Управління неприбутковими організаціями») / А.В. Яценко / Український Католицький Університет. Кафедра управління та організаційного розвитку УКУ; Наук. Кер.: А. Корнецький, к.е.н., Рецензент У. Щурко, к.е.н. – Львів: УКУ, 2020. – 80с.

Анотація.

У роботі проаналізовано основні закономірності побудови, функціонування та розвитку спільнот на прикладі існуючих молодіжних платформ та молодіжних центрів. Розглянуто генезу поняття спільноти, його сутність, а також наведено умовну класифікацію цих спільнот. На основі власних спостережень розглянуті можливі механізми та принципи забезпечення розвитку та сталості спільнот на прикладі Львівського обласного молодіжного центру.

Ключові слова: спільнота, громада, розвиток спільнот, спільна ідентичність, молодіжні центри, мережування.

Abstract.

This work is analyzed the main regularities of community development, functionalities and evolving which is based on the example of existing youth platforms and youth centers. The genesis of the concept of community, its essence, and the conditional classification of these communities are considered. Possible mechanisms and principles for ensuring the development and sustainability of communities were examined on the basis of the author's own observations, using the example of the Lviv Regional Youth Center.

Keywords: community, communities, community development, shared identity, youth centres, networking.

ВСТУП.....	6
Розділ 1. Теорія сутності та поняття спільноти.....	10
1.1. Поняття та сутність спільнот.....	10
1.2. Види та умовні класифікації спільнот.....	18
1.3. Історія розвитку спільнот в Україні.....	32
Розділ 2. Утворення та функціонування молодіжних спільнот в Україні....	35
2.1. Аналіз розвитку та функціонування молодіжних спільнот.....	35
2.2. Трансформація молодіжних спільнот.....	49
2.3. Закономірності побудови та розвитку спільнот молодіжних центрів в Україні.....	53
Розділ 3. Механізми забезпечення сталого функціонування спільноти Львівського обласного молодіжного центру.....	65
3.1. Підходи до сталого розвитку спільнот.....	65
3.2. Модель забезпечення функціонування спільноти на базі Львівського обласного молодіжного центру.....	71
3.3. Механізми та принципи забезпечення розвитку спільноти.....	76
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92

ВСТУП

У будь-які роки свого існування спільнота завжди була постійним явищем та елементом, що формує зовнішній вигляд суспільства, ідентифікує його, творить внутрішню атмосферу. Роль спільнот у суспільстві є глибоко недооцінена. Зазвичай, більшість навіть не здогадується про їхній прихований вплив на формування цінностей та культурного різноманіття. Сильна та стала спільнота може перевернути суспільство, вплинути на державницькі процеси, очолити політичні рухи та кампанії.

Сила однодумців дозволяє створювати спільні ідентичності, коли велика група людей відносить себе до однієї категорії за однаковим набором цінностей та поглядів, що дозволяє гуртуватись задля досягнення спільної поставленої для усіх мети. У світі безліч різноманітних спільнот, що можуть гуртуватись як за зацікавленостями, географічними чи релігійними приналежностями, так і політичними вподобаннями або ідеологічними поглядами.

Спільноти потужні за своїми потенційними можливостями. Більшість з них здатні масштабуватись та захоплювати все більше прихильників у свої лави, а менеджмент спільнот розглядатиметься у цій роботі як основним способом коригування діяльності таких структур. Ще до кінця саме явищ спільнот не є вивчене, а його поняття використовується майже у всіх сферах: від психології до бізнесу, тому воно немає чіткого та конкретного визначення. Це поняття не є систематизоване та дещо узагальнене у своєму використанні.

Переважно, спільнота – це група осіб, об'єднаних між собою міцними взаємозв'язками та поширенням спільної ідентичності зі своїми атрибутами. Елемент, що пов'язує учасників спільноти разом, лежить в основі, і є суттю групи. Це може бути як спільна ідея, так і мета існування спільноти. Так само, як позначається корінь і суфікс слова (спільно-єдність), певний сегмент населення об'єднаний спільним знаменником. У цій магістерській роботі розглядатиметься

7

одне з найчастіших та найплинніших явищ у суспільстві, а саме молодіжні спільноти. Молодіжні спільноти - це, звична, можливість, яка використовується для того, щоб об'єднати людей, аби пропагувати та підтримувати один одного у подоланні викликів, знайти себе та почуватись потрібним і у своїй тарілці. Як люди, нам потрібно почуття приналежності, і саме таке почуття приналежності –це те, що пов'язує нас із багатьма відносинами, які ми розвиваємо. Спільноти за своєю суттю є багаті на ресурси, саме тут вступає в життя їх колективний аспект, оскільки гуртуючись разом у спільноті її учасники примножують її різноманіття.

Усі ми є членами багатьох спільнот (до прикладу, родина, робота, ОСББ, клуб шанувальників творчості Тараса Тополі), і ми постійно переїжджаємо та виходимо з них, залежно від ситуації. Спільнота – це те, де ми знаходимо затишок у важкі часи. Коли в одній спільноті все не йде так гладко, у нас є можливість перейти до іншої. Спільнота – це також місце, де можна знайти рівновагу між фізичною та розумовою придатністю.

Але спільнота це і за своєю сутністю організація, що може мати чітку структуру та розподілені ресурси для власної діяльності. Спільноти бувають різні за своєю сутністю. Деякі з них навіть не усвідомлюють, що вони є спільнотою, а деякі мають членів по всьому світу та пишаються цим (до прикладу, міжнародна молодіжна організація AIESEC).

Актуальність теми дипломної роботи полягає у тому, що саме соціальне явище, як спільноти, є абсолютно недослідженим в Україні, та є тією соціальною частиною, яка не розцінюється за потенційний інструмент можливості налагодження внутрішніх процесів в державі за рахунок стимулювання співпраці між членами суспільства. Звісно, спільноти є здебільшого стихійним явищем та природним, що формується саме по собі. Але важливо розуміти основні елементи функціонування цих структур та те, яким чином нею можна управляти.

8

Розвиток молодіжних спільнот в Україні є стратегічно важливим напрямком для формування здорової та змістовної молодіжної політики, що є важливою інвестицією у розвиток майбутнього країни.

Предметом дослідження даної роботи є закономірності утворення та функціонування спільнот, а також управління їхніми структурами для досягнення сталості.

Об'єкт дослідження у цій роботі виступають спільноти та під категорія окремих молодіжних спільнот.

Мета дипломної роботи – провести дослідження закономірностей створення

та функціонування спільнот на основі проведення аналізу існуючих об'єднань, а також можливостей менеджменту подібних спільнот завдяки усталеним практикам управління організацій.

Для досягнення мети дипломної роботи було поставлено такі *завдання*: 1. Дослідити поняття «спільноти» та диференціювати його категорії; 2. Проведення аналізу існуючих спільнот та закономірностей їхнього існування; 3. Диверсифікувати спільноти за ознаками та характеристиками; 4. Дослідити розвиток та принципи функціонування молодіжних спільнот; 5. Розглянути механізми забезпечення сталості існування спільнот.

Теоретичною основою дослідження стали монографії, навчальні посібники, наукові статті, наукові дослідження з питань:

- Соціалізації та виховання;
- Психології поведінки та ідентичності особистості;
- Громадської активності і волонтерських рухів;
- Розвиток соціальної активності, а також соціальних спільнот;
- Релігійні, політичні та територіальні об'єднання, та інші.

Дослідження проводились на основі системно-функціонального, динамічного та комплексного наукових підходів.

9

Дипломна робота складається з: вступу, трьох розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел із 60 найменувань. У текстів дипломної роботи міститься 14 рисунків. Загальний обсяг роботи 96 сторінок.

10

Розділ 1. Теорія сутності та поняття спільноти

1.1. Поняття та сутність спільнот

Говорячи про спільноту ми одразу звертаємось до найважливішого сенсу, який, власне, і має це слово у собі. Водночас визначаємо його множинність та

приналежність до певної кількості особин, що налічує у собі, та одразу підкреслюємо цю неординарність, яка пов'язана чимось між собою, об'єднана своїми правилами, ідеями, та прагненнями. Спільнота – це своєрідне явище, яке існує у суспільстві, і є його частиною.

У більшості мов, зокрема, в німецькій, ці слова є синонімами, які означають одне й теж. Тому нам дещо пощастило з тим, що ми можемо диференціювати ці поняття між собою. Проте з'явилося це поняття відносно нещодавно. Багато науковців говорять, що сучасна українська літературна мова має багато запозичень, зокрема, з сусідньої Польщі. Одним з цих слів, є, власне, слово «спільнота» – (польською *wspólnota*) [39, 2 с.].

Частіше його почали вживати на початку здобуття Україною незалежності, в заміну іменнику «спільність», у значенні «сукупність людей, держав, згуртованих спільними умовами життя, метою, інтересами» (наприклад, Європейська спільнота, релігійна спільнота, економічна спільнота тощо) [39, 2 с.].

В сучасному ж вживанні слово спільнота характеризується поясненням групи людей, які з будь-якої причини відчують досить спільного між собою, щоб мати спільні прагнення, цілі та структури [57, 3 с.]. Слово «спільнота» легко зрозуміти. Слово самостійно пояснює у своїй вимові власну сутність, що обумовлюється певною «спільністю» та «приналежністю».

Воно описує близький та зрозумілий досвід для кожного. У соціальному секторі ми часто додаємо його до назв соціальних інновацій як символ добрих намірів. Але сенс спільноти складно зрозумілий. І, на жаль, недостатнє розуміння того, що таке «спільнота» та її роль у житті людей у різних суспільствах, призвело

до падіння багатьох цілеспрямованих зусиль «спільноти». Додавання певної конкретності задля чіткішого сприйняття спільноти може допомогти фінансистам та оцінювачам визначити, зрозуміти та зміцнити спільноти, з якими вони працюють. У соціальних науках було проведено велику кількість досліджень про

те, що саме таке людська спільнота.

Оскільки задоволення загальних потреб є рушійною силою формування спільнот, більшість людей визначають та беруть участь у кількох із них, часто ґрунтуючись на сусідстві, нації, вірі, політиці, расі чи етнічності, віці, статі, хобі чи сексуальній орієнтації.

Більшість з нас бере участь у кількох спільнотах протягом певного дня. Житловий мікрорайон залишається особливо важливим для матерів-одинаків, сімей, які живуть у бідності, та людей похилого віку, оскільки їх почуття спільності та відносини до людей, які живуть поруч, є основою для необхідної їм підтримки. Але для багатьох спільнота лежить поза межами. Технології та транспортування стали можливими для спільноти способами, які були немислимі лише кілька десятиліть тому.

Спільноти можуть складатись так само з інших спільнот. Наприклад, в сусідстві - спільноті самі по собі - можуть бути етнічні або расові громади, громади, засновані на людях різного віку та з різними потребами, та громади, засновані на спільних економічних інтересах. Коли донор чи оцінювач дивиться на сусідство, вони часто борються з його межами, наче вулиці можуть пов'язувати суспільні відносини. Часто вони бачать сусідство як спільноту, коли, власне, багато спільнот існують всередині нього, і кожна ймовірність виходить далеко за межі фізичних меж сусідства. Взагалі, спільноти можуть утворювати як формальні, так і неформальні інституції.

Спільноти утворюють інститути, які ми зазвичай вважаємо великими організаціями та системами, такими як школи, уряд, віра, правоохоронні органи чи некомерційний сектор – для більш ефективного задоволення їх потреб.

Не менш важливими є неформальні установи громади, такі як соціальна чи культурна мережа помічників та лідерів (наприклад, рада старійшин, перукарень, товариства, що обертаються кредитами та заощадженнями, риболовецькі клуби).

Зокрема, спільноти з низьким рівнем доходу та іммігрантів значною мірою покладаються на ці неформальні установи, щоб допомогти їм приймати рішення, заощаджувати гроші, вирішувати сімейні та внутрішньо обшинні проблеми та зв'язуватися з більш формальними установами.

Вони можуть організовуватись у різні способи. Кожна громада організована для задоволення потреб своїх членів, але вони діють по-різному, виходячи з культур, релігій та іншого досвіду своїх членів. Наприклад, хоча католицька церква, як правило, грає важливу роль у просуванні соціальної освіти та соціальної справедливості для цієї громади, не всі віросповідні установи, такі як мечеть чи буддійський храм, організовані та діють однаково.

Глобальна міграція призвела до асортименту громад, що базуються на потребах людей та бажанні почуття довіри, належності, безпеки та турботи один про одного. Наприклад, одна група нових іммігрантів може сформувати спільноту навколо своєї необхідності виступати за краще поводження з боку правоохоронних органів. Інша група може формувати спільноту навколо її потреби в духовному наставництві. Перші можуть не виглядати як спільнота, як ми їх уявляємо, тоді як другі, швидше за все, так і виглядатимуть.

Сенс спільноти вимагає більшої продуманості та осмисленості, ніж ми зазвичай його надаємо. Крокуючи вперед у майбутнє, дослідники, громадські та політичні діячі повинні прийняти цю складність - включаючи вирішальний вплив громади на здоров'я та добробут - оскільки вони прагнуть зрозуміти та створити соціальні зміни.

Як можна було помітити, доволі часто зі словом «спільнота», як в значенні синоніма і вживається слово «громада». Та чи є ці слова спільними, і чи вже мають таке однакове значення?

Громада (від латинського слова «*politia*» - політія – чи «община») – це форма соціальної (колективної) організації людей, місцева, так звана, «спільнота», місцева

організація та частина суспільства; характерна майже для всіх народів. Іноді – просто гурт дружніх людей [45, 5 с.].

Тож, загалом, «спільнота» та «громада» наче й характеризують одне явище, проте відображають зовсім іншу конкретику за своєю сутністю, оскільки «громада» більше уособлює собі об'єднання, яке проживає на одній території, на спільність місцевості, в той час, як спільнота - більш ширше поняття, що не обмежується лише територією. Зокрема, це поняття набуло більшої популярності від моменту проведення Україною реформи децентралізації, коли сам територіальні громади розпочали процес об'єднання.

Іван Франко, згадуючи у своїх працях про поняття громад, та те, чим вони повинні бути, порівнював такі утворення з людським тілом: «Наші устами кажуть, що громада, то перша і найменша адміністративна одиниця; з громад складаються повіти, в повітів край, з країв держава. Як би так взяти порівнянні з тіла людського, то можна би сказати, що держава, те цілий чоловік, краї, то єго поодинокі сугави, повіти, то в тих складах різні органи, як кости, жири, стягачі і т. і., а громади, то ті найменші комірки, з котрих складається ціле тіло і кожда єго частина. Порівнане се, як і всяке порівнане, троха недомагає, але ми не будемо на нїм настоювати, а вжили єго тільки для вияснення того, що треба розуміти під одиницею адміністративною» [33, 630 с.].

Тому чи доцільно використовувати слово «громада» як заміник слову «спільнота»? Не завжди, як можемо проглянути з наданих тлумачень. З рештою, у різних контекстах ці терміни змінюють свої значення. Але у більшості випадків, і у наших реаліях, «громада» - характеризує приналежність до місця, водночас як спільнота - більш всеохоплююче поняття.

У тогочасному періоді про спільноту міркували лише з призми приналежності до певної території чи матеріальної відносності. На сьогодні ж, поняття

«спільнота» пішло набагато далі, і з розвитком технологій - набагато глибше. Як людина, яка щодня працює зі спільнотою та спостерігає за розвитком цього явища,

я досі відчуваю велику плутанину. Цей термін використовується як загальна фраза для всього, що має відношення до об'єднання людей, від дуже конкретного до найабстрактнішого.

На сьогодні, з визначенням цього терміну є актуальні дві проблеми. Більшість «спільнот» не є реальними спільнотами. Відтепер, термін «спільнота» став дуже актуальний у просторі реклами / маркетингу / продажів / запуску / подій, тому що він натякає на більше, ніж просто транзакційні відносини клієнт-компанія. Але більшість «спільнот», з якими мені доводилось зустрітись, на мою думку, не є фактичними спільнотами. Факт цієї «штучності» стає зрозумілим тоді, як слово вживається, коли справді автори мають на увазі серію щомісячних подій, сторінку у соціальній мережі (Facebook), групу клієнтів, яка має лояльність до певного бренду, щорічну конференцію, всіх клієнтів торгової марки електронної комерції, послідовників соціальних медіа тощо.

Тобто, бізнес зрозумів, що використовуючи слово «спільнота», вони можуть надати своєму продуктові більшого значення та сили, оскільки можуть сформувати у покупця, або у потенційного покупця, відчуття того, що продуктом стоїть ціла каста прихильників. Для маркетингу вигідно створювати так звані «уявні спільноти», аби маніпулювати споживачами, вдаючи, що їхній продукт несе щось більше за собою (ідею, місію чи цінності).

Невідомо, чи знівелює таким чином, бізнес саме поняття «спільнота». Адже він бере на озброєння усе, що працює.

Сучасні тенденції говорять, що традиційне визначення спільноти застаріле. В основному це базується на спільному розташуванні, і те, що я порівнював з громадою раніше: «група людей, що живуть в одному місці». Це історично раніше було спільнотою. Але для багатьох із нас наше село чи околиці вже не є нашим ключовим визначником ідентичності чи спілкування. Ми традиційно перейшли від

народження до спільноти до тепер, обираючи власні спільноти та виражаючи свою

ідентичність через них. Також, у традиційному визначенні відсутня ключова частина. «Почуття спілкування з іншими, як результат обміну спільними поглядами, інтересами та цілями»: ця частина наближається до сучасних форм спільнот. Кожен в ньому має щось спільне. Однак я вважаю, що вона занадто широка і розпливчата. У кожної особистості є багато поглядів, інтересів та цілей, які діляться ними з іншими людьми. Але це ще не означає, що вони відчують почуття спільності з ними. Для цього їй потрібні відносини.

Тому нам слід дещо освіжити та поновити саме поняття спільнот. Адже воно набагато ширше, ніж об'єднання за однією ознакою/приналежністю до однієї території. Оскільки традиційне визначення дещо застаріло і термін широко використовується маркетологами, брендами, підприємцями, організаторами подій, менеджерами соціальних медіа тощо, я думаю, що ми пропускаємо справжню силу, яку можуть мати «реальні» спільноти. Нам потрібно оновити, що означає «спільнота» у сучасному світі. І, можливо, нам доведеться знайти способи розмежування різних типів цих самих спільнот.

Давайте визначимо для себе поняття «спільнота» (рис.1.1):

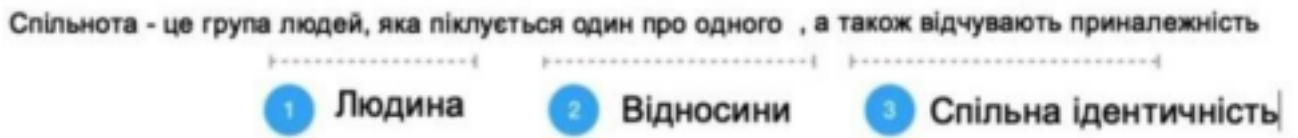

Рис. 1.1. Ключові показники визначення спільноти

Джерело: складено автора за матеріалами [15].

Спільнота у сучасному розумінні – це група людей, які піклуються про одне одного і відчують, що вони належать до чогось спільного.

Якщо ми розберемо це детальніше, то зможемо отримати наступну картину: «група людей», себто спільнота, існує завдяки людям. Спочатку, це може здаватись абсолютно очевидним, але з поглибленням маркетингових інструментів, саме поняття з часом починає помітно дегуманізовуватись та ставати все більш

абстрактним. Наприклад: «спільнота Hromadske», «міжнародна спільнота», «спільнота ОСББ», «маркетингова спільнота». Зрештою, ми говоримо про справжніх людей з реальним життям та реальними історіями, бажаннями та цілями.

І суть справжніх спільнот, у більшості, заключається у тому, що люди дбають один про одного, дбають про інтереси спільноти. Це не просто випадкові незнайомці, вони мають відносини між собою - взаємозв'язки. Це і відрізняє групу звичайний перехожих між учасниками спільноти. Вони більше піклуються та вважають на людину цієї групи, ніж на звичайного пересічного. Саме тут, певною мірою, відбувається магія спільноти, коли дбаючи один про одного, люди таким чином розвивають довіру один між одним, а саме ця довіра розблоковує співпрацю, дає можливість обміну досвідом, підтримки, певного відчуття безпеки та іншого. У той час як більшість організацій у світі оптимізують свою діяльність у напрямку зовнішніх цілей, спільноти оптимізують довіру.

Саме «Відчуття приналежності»: спільноти вирішують одну з найважливіших потреб людини: ми хочемо, щоб нас любили, ми не хотіли бути самотніми і хочемо знати, що ми до чогось належимо. Реальні спільноти можуть давати нам почуття дому, це почуття сім'ї, відчуття «це мої однолітки». Це моє плем'я, саме тут я і належу. У цій групі мене приймають за те, ким я є насправді. В цьому і перевага, та ключ успішну молодіжних центрів - можливість створення спільнот, де молодь, може знайти необхідну підтримку та комунікацію для себе. І така спільнота буде швидко створюватись та розвиватись, адже чимало молоді в Україні шукають для себе певної приналежності, яка допоможе їм почуватись самим собою, почуватись почутим та важливим. «Разом»: спільнота створює і дає людям відчуття спільної ідентичності. «Ми разом», «нас більше, ніж один». Ця спільна ідентичність має значення, оскільки вона виводить групу вище індивідуальних відносин «один на один». Це трансформує незнайомців у пір-ту-пір особистість через довіру-ефект: «навіть якщо я тебе не знаю, я довіряю тобі більше, ніж звичайна людина, тому що

ми є частиною однієї спільноти, ми поділяємо ту саму особистість». Багато хто з

17

нас висловлюють свої інтереси, амбіції та цілі через людей, з якими ми проводимо час, тому спільноти стають частиною нашої ідентичності. А що на рахунок спільнот, які мають єдину мету/ціль?

Спільнота - це група людей, які мають спільну ціль. На мою думку, це визначення може бути не до кінця вірним, якщо у середині цієї спільноти немає довірених стосунків між їхніми учасниками. Чому? Бо у цьому світі є багато прикладів, коли люди збираються разом через певну спільну ціль, завдання, звички та інтереси. Це можуть бути компанії, політичні рухи, проектні команди і тощо. Вони є групами людей, яких цікавить спільний інтерес, але вони не є спільнотами. І гадаю, що у майбутньому слід диференціювати ці поняття. Оскільки маркетинг все ж таки може знівелювати саме поняття, ототожнюючи його з прихильниками бренду, які не пов'язані людськими відносинами, але вважаються «спільнотами».

Це має значення та важливо, тому що в кінцевому рахунку проектні команди, компанії та політичні рухи (та інші групи людей) розвиваються та оптимізуються для зовнішнього результату. Але громади, на мою думку, розвиваються для чогось абсолютно іншого: задля відносин та довіри між собою. І ці дві сутності мають дуже різний вплив на світ. Спільноти, звичайно, можуть мати спільні цілі. Один із способів поглянути на це - розмежувати внутрішню мету спільноти (ми дбаємо одне про одного) і зовнішню мету (у нас є колективна мета). Кожна спільнота спочатку повинна мати внутрішнє призначення, щоб справді функціонувати як єдина спільність. Але спільноти із внутрішнім призначенням є потужними каналами, які мають зовнішнє призначення.

1.2. Види та умовні класифікації спільнот

«Скільки людей - стільки й думок» – так само відбувається і з спільнотами. І

світі є величезна кількість спільнот, які вражають спектром своєї різноманітності, різнобарвності та різнонапрявленості. Неможливо визначити конкретні фільтри, за якими ці спільноти поділятимуться. Ми ж можемо класифікувати їх лише умовно за певними критеріями. Адже деякі з них можуть бути подібні за діяльністю, але відрізняються за цінностями та місією, або ж однакові за цінностями - але різні за спрямуванням. Чи мають спільні риси у способах ведення діяльності, але відмінні за побудовою внутрішньої ієрархії. Як і наявна кількість спільнот у світі, так диверсифікація самих спільнот – абсолютно відмінна (рис. 1.2).

18

якими ці спільноти поділятимуться. Ми ж можемо класифікувати їх лише умовно за певними критеріями. Адже деякі з них можуть бути подібні за діяльністю, але відрізняються за цінностями та місією, або ж однакові за цінностями - але різні за спрямуванням. Чи мають спільні риси у способах ведення діяльності, але відмінні за побудовою внутрішньої ієрархії. Як і наявна кількість спільнот у світі, так диверсифікація самих спільнот – абсолютно відмінна (рис. 1.2).

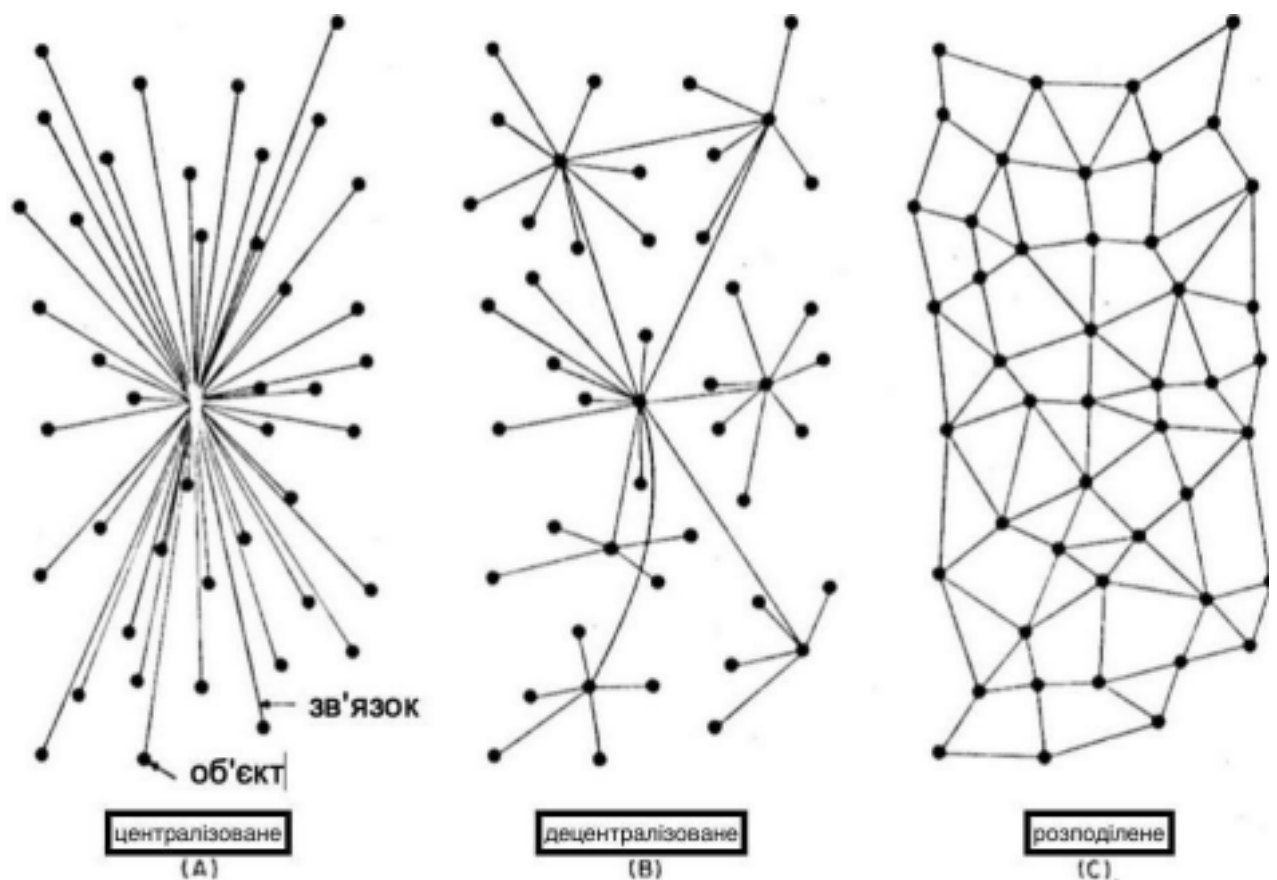

Рис. 1.2. Розподілені комунікаційні мережі

Джерело: складено автором за матеріалами [13]

Усі спільноти існують у різному спектрі, різняться своєю комунікацією. Спільноти існують на спектрі. Групи людських індивідів налічують стільки різних варіацій і форм, що важко визначити єдине, що у них єдине спільне. І все-таки всі

групи існують у спектрі, а точніше – у наборі спектрів, які їх диференціюють. Визначення цих спектрів допоможе нам порівняти різні види спільнот і задати питання про те, що робить спільноту «кращою» чи «сильнішою».

19

Згаданий вище спектр наочно відображає прості відповіді на такі питання, про те, як розподіляється сила в групі, хто тримає контроль та вплив у групі, як організована та структурована група. Централізовані спільноти відрізняються тим, що у них всі відносини та влада протікають через центральний вузол (об'єкт на графіку), який може бути як організацією так і особою.

Сама мережа (тобто спільнота) повністю належить та контролюється цим центральним вузлом. Прикладом цього може слугувати те, що більшість зустрічей, конференцій, заходів та подій - саме підпадають під цю конкретну категорію, коли кожна організація чи організатор збирає людей разом. Якщо це навести на особистісному прикладі: то мережа Василя – це усі люди, яких він знає, і вони пов'язані через нього як через центральний вузол.

Переваги такої системи у тому, що вона дає більше контролю, є хорошим форматом для досягнення конкретних результатів, слугує непоганим форматом для створення послідовності взаємозв'язків та дій, і є кращою моделлю для початку роботи з більшими групами.

Проблемами ж такої моделі є те, що стосунки та довіра не виходять за межі відносин «один на один» і модель не є стійкою для центрального вузла, не має можливості розростатись ще більше та масштабуватись. Сама залежність від центрального вузла настільки критична, що у разі його зникнення – група у більшості випадків припиняє своє існування.

Децентралізовані спільноти характерні тим, що у них також є центральний вузол, де зближуються всі відносини. Але цей центральний вузол дає можливість своїм зв'язкам самим стати маленькими центрами тяжкості та створювати власні підгрупи. Принципово важливо, що підгрупи зазвичай не пов'язані з іншими

підгрупами (за винятком випадків випадковості), а підключаються лише через один центральний вузол.

Також члени підгруп можуть не обов'язково бути з'єднані один з одним, їм достатньо лише приєднатися через вузол своєї підгрупи. Центральний вузол має

20

більшу частину влади, але не всю його, оскільки делегує частину своєї сили та повноважень підгрупам, і вони, в свою чергу, самі будують кілька незалежних груп [13].

Прикладами таких систем може слугувати LVBS Alumni (випускники Львівської бізнес-школи), UCUtalks (аналог TEDx), та «15x4». Перевагами такої моделі виступлять можливості її масштабування, вона може розвиватися далі та збільшуватися, дозволяючи вузлам створювати власні підгрупи. Такі мережі можуть бути достатньо різноманітними та розширювати власні пропозиції. А її побудова дозволяє центральному вузлові менше витратити енергії на її діяльність.

Але не все так гладко і у цьому варіанті, він також має свої «прогалини», які роблять таку форму будівництва спільноти не ідеальною. Зокрема, передача довіри все ще досить низька всередині і серед різних підгруп, а рівень спільної ідентичності не є настільки високим в цілому. Якщо у цьому варіанті також забрати «центральный элемент», то скоріш за все, спільнота теж зруйнується, але деякі підгрупи зможуть продовжити своє подальше існування та функціонування.

Останнім з видів є розподілені спільноти. Вони відрізняються тим, що у них немає центральної ланки, кожен вузол з'єднується через мережу взаємовідносин до кожного іншого вузла. У цьому випадку не існує такого поняття як центральна влада чи контроль. Кожен з вузлів, принаймні теоретично, є своєрідним співвласником групи і може спільно творити цю групу.

Прикладом різновиду існування такої групи може бути хакерське угруповання «Анонімус», або послідовники «Метода Вім Хофа», де у спільноти немає централізованої ланки (вузла), бо сила розділена між ними порівну, і кожен з

учасників цієї спільноти має однаковий вплив на свою групу та може коригувати відповідно до необхідних умов, її подальшу діяльність та розвиток. Важливо відмітити, що діяльність такої групи часто залежить від контрибуції самих учасників спільноти. Того, який внесок вони роблять, що вони приносять з собою, що можуть запропонувати цій спільноті. Адже саме обмін досвідом є осново

21

творчим для діяльності спільноти, а взаємозв'язки особин у середині цієї спільноти, його зміцнюють.

Тому надзвичайно важливим є наявність такого фактору, як «спільна ідентичність», про що я неодноразово згадував у роботі раніше. Але що таке «спільна ідентичність»? Насправді, визначення цього поняття походить від англійської версії словосполучення «shared identity». Воно означає розподіл між людьми однакових поглядів, цінностей та візії того, як має рухатись та розвиватись сама спільнота. Високий рівень спільної ідентичності дає гарантію того, що люди, які перебувають на одній сторінці, забезпечать благополуччя та розвиток власної спільноти, сприятимуть її творенню та розвитку, а також будуть піклуватись про те, аби спільнота не занепадала, адже разом з нею вони ідентифікують частинку свого «я», тому занепад спільноти, певною мірою, означатиме занепад самої особистості.

[15]

Для того, аби цього не відбулося, спільноти у яких високий рівень довіри та спільної ідентичності максимально забезпечують піклування про інтереси та зацікавленості один одного, аби таким чином підживлювати цю спільноту.

Насправді, дуже цікаво дослідити такий зв'язок на відомих нам усіх спільнотах, зокрема тих, які націлені на релігійну ідеологію. На прикладі учасників таких релігійних спільнот, які інколи можуть завітати до вас у гості аби поговорити про Бога та людське існування, чудово прослідковується приклад спільної ідентичності та довіри. Такого роду спільноти існують завдяки сильним особистим взаємозв'язкам, а не лише через релігійні переконання. Зокрема, коли члени спільноти починають максимально підтримувати один одного, проявляючи дещо

надмірний рівень уваги до інтересів особи, цікавлячись її життям та душевним станом, таким чином встановлюють настільки сильний взаємозв'язок і відносини, що особа, яка отримує цю увагу, не може від цього ухилитись, бо надто вже незручно буде перед людьми, які стільки всього для мене зробили. Тому більшість людей, що входять у подібні спільноти, ніколи з них не повертаються. Спільна

22

ідентичність, як явище, може вирізнятися багатьма категоріями та видами (рис. 1.3.).

Рис.1.3. Спільна ідентичність

Джерело: власна розробка автора

Спільна ідентичність часто корелюється разом зі спільною метою у спільнотах, оскільки люди розділяють єдині цілі та інтереси між собою. Повертаючись до системи розподілених спільнот – у них, як і в попередніх видах, також є свої позитивні та негативні сторони.

У таких спільнотах надзвичайно високий рівень спільної ідентичності,

який змушує їх гуртуватись без допомоги центрального вузла та його зусиль. Натомість, вони діючи розподілено, чітко розуміють місію та вектор своєї діяльності, куди їм треба рухатись. Цікавим є те, що у подібних групах, рівень довіри може бути трансакційним, тобто передаватись від групи до групи. Що, вочевидь, свідчить про те, що в якій би групі не був користувач, він все одно матиме достатній кредит довіри та може аналогічно довіряти іншим учасникам цієї групи.

23

У систем подібного характеру також є високий рівень співтворчості, коли її учасники заохочують один одного до спільної діяльності та бажання нести спільний продукт чи робити імпакт на спільноту в цілому. Наявність такої довіри у поєднанні з бажанням співтворчості також породжує бажання в учасників такої групи мати спільну власність. Подібні спільноти витривалі за своєю природою, можуть пережити «періоди нестабільності» та вистояти у різних кризових ситуаціях». Мінусами подібних спільнот виступить майже неможливий контроль за її діяльністю, певна безладність, а формальному лідеру завжди потрібен мандат аби провадити свою діяльність.

Таку спільноту буде важко організувати та змусити її зосередитись на досягненню якоїсь конкретної мети чи цілі. Подібну спільноту буде важко створити у короткотерміновій перспективі, її творення потребує чимало часу та зусиль аби вивести її на самостійний рівень, зміцнивши її.

Насправді, узагальнивши такий поділ, можна сказати, що в реальності спільнот, які належать до конкретно якогось з видів - важко зустріти. Вони переважно будуються на перетині стилів та систем, дублюючи функції та певні характеристики з різних стилів управління. Але що робити, якщо в децентралізованій моделі люди знають один одного в межах підгрупи і діють як розподілене співтовариство в межах своєї підгрупи? Я думаю, що багато організацій глав працюють так, наприклад, «Анонімні Наркомани» – вони, можливо, не мають спільної довіри та ідентичності з усіма, але, безумовно, в межах

своєї підгрупи, вона у них є. Згідно соціології, спільноти можна поділити на декілька основних видів: сільські та міські спільноти, через різні соціальні умови як у сільській, так і у міській місцевості. Але гадаю, що у цьому випадку доцільніше використовувати вірніше слово – «громади», яке точніше відобразатиме його сутність.

Сільська громада – природне явище. Воно присутнє у кожному суспільстві світу, що має чітку культуру та закономірність суспільного життя. Це насправді

24

продукт природної вільної волі людей, що мають надзвичайну схожість у своїх цілях та амбіціях життя. Сільське господарство – головна ідентичність та елемент. Люди в цій громаді переважно є. Взаємодія «віч-на-віч» з високим ступенем однорідності в їх ідентичності [59].

Основні міські споруди, такі як школа, лікарня, ринок, муніципальний офіс, відділення поліції тощо, зазвичай відсутні у цій громаді. На відміну від неї, інша група – урбаністична спільнота, або міська громада – це повна протилежність сільській громаді. Стиль життя міських людей сильно знеособлений один з одним за високим ступенем складності та неоднорідності в їх життєвому стилі та ідентичності. Це насправді продукт раціонального вибору. Складний розподіл праці зі спеціалізацією своєї роботи – це ідентичність міської громади. Сучасні громадські засоби зазвичай доступніші, ніж у сільській громаді. Якщо класифікувати види спільнот за ціллю, яка їх об'єднує, то можна вивести декілька суміжних варіантів:

- Спільноти за зацікавленостями - люди, які об'єднані спільним інтересом, чи пристрастю до чогось.
- Дія - спільноти, що намагаються нести імпакт та чинити зміни на навколишнє середовище.
- Місце - тут, також можна і зазначити як людей, які об'єднані конкретним географічним розташуванням (ті ж самі громади), а також, до цього прикладу

можна віднести і спільний простір (наприклад, молодіжний центр або альтернатива гуртожитку - «Вільний простір»).

- Практика - спільноти, що об'єднані спільною діяльністю та професією (це можуть бути профспілки або об'єднання трудових колективів). - Обставина - це спільноти, що об'єднані зовнішніми діями, чи обставинами, які змусили діяти їх спільно (Спілка ветеранів АТО, наприклад) Кожен з таких видів має власні характеристики відповідно до свого становлення. Зокрема, спільноти дій, що використовують колективну силу аби

25

змінити світ, фокусуються на досягненню певних контрольних пунктів (майлстоуни), вони завжди роблять рефлексію зробленого прогресу, фасилітуючи при цьому досягнення групи та використовуючи найкращі практики для досягнення своїх цілей («Будуємо Україну Разом»)

Спільноти практики, які об'єднані тією ж самою діяльністю, зосереджуються на тому, що вже доведено практикою і шукають надійну та підтверджену експертизу у своїх практиках. В таких групах узгоджена область знань, якими вони займаються. Спільноти місця, що об'єднані однією локацією, фокусуються на локальних заходах, людях та активностях. У них існують так звані «корисні цикли зворотного спрямування» - коли учасники спільноти підтримують нових учасників, даючи їм необхідні знання та виховуючи необхідні компетенції для своєї заміни у майбутньому. Така риса, наприклад, була притаманна нам, як Молодіжному Центру, коли ми виховували наступні покоління, які мають замінити нас на позиціях у молодіжному центрі. Спільноти за зацікавленостями, всередині якого учасники діляться досвідом власного зацікавлення, характерні глибинною пристрастю до свого діла, зв'язуючи і розігруючи різного роду дискусії.

Спільноти обставин ж об'єднані ситуацією та викликом, яких від них не залежив. Вони фокусуються на підтримці та вирішенні ситуації. Характерні великою кількістю «зв'язуючих дискусій» (наприклад, «Teenergizer», «Повернись живим», «Разом проти РАКу», «Об'єднання дружин і матерів бійців-учасників

АТО»).

Найцікавіше те, що такі спільноти можуть створювати гібридні види, об'єднуючи у собі різні характеристики, і таким чином формуючи абсолютно нове утворення. Розглянемо декілька з них. Спільноти місця та дії – це люди, які об'єднані бажанням змін у своєму локальному середовищі. Вони зосереджуються на місцевих проблемах та адвокації на благо зацікавленості громади (ГО «За Європейський Львів»).

26

Спільнота місця та практики – така спільнота характеризується на єдиному географічному місці розташуванні і з застосуванням однієї ж практики. Фокус цієї спільноти йде на побудову місцевих зв'язків між людьми в тій же практиці, покращені конкуренції проти інших регіонів та побудові місткового соціального капіталу.

Спільнота місця та зацікавленості – об'єднані отриманням задоволення від активностей у своїй зоні («Клуб каякінгу KyivKayaks»). Вони зосереджуються на місцевих зустрічах, де люди можуть знайти тих, хто має однакові унікальні інтереси та творення нових дружніх відносин. Спільноти місця та обставин – об'єднані люди, які були зачеплені однією і тією ж обставиною у одному і тому ж місці (ГО «Переселенці Криму і Донбасу»). Спільноти дії та практики - спільнота для людей, які хочуть щось змінити у своїй професії.

Фокусуються на основні етапи, щоб змінити та/або вдосконалити цю практику або запобігти припиненню негативного у цій практиці. Важливе значення надають для нових імплементації технологій.

Спільноти дій та зацікавлень - спільноти людей, які хочуть щось змінити у своєму зацікавленні – зосереджуються на збереженні чогось особливого в інтересах, зміні характеру зацікавлення або поліпшенні інтересу. Дуже орієнтовані на досягнення конкретних контрольних точок своїх дій.

Спільнота дій та обставин – спільнота для людей, які хочуть щось змінити у

своїй ситуації. Сфокусовані на зміні характеру підтримки обставин або допомозі тим, хто в подібних обставинах, унікальним та тривалим способом (наприклад, ГО «Центр реабілітації ветеранів АТО».)

Спільнота практики та зацікавленості – спільнота для людей, які беруть участь у одній і тій же діяльності, але мають спільний інший інтерес. Спільнота практиків та обставин – спільнота для людей, які беруть участь у одній і тій же діяльності та стикаються з тією ж ситуацією. Сфокусовані на тому, що вони ті, хто в цій практиці може пройти через унікальну обставину, з якою вони стикаються, тому діляться

27

своєю підтримкою для інших учасників. (Наприклад, ГО «Асоціація молодіжних центрів України»).

І фінальна класифікація – спільноти зацікавлень і обставин. Спільнота для людей, які захоплюються однією і тією ж темою і стикаються з подібними ситуаціями. Такі групи зосереджуються на внутрішніх дискусіях, які вони пов'язують з міжособистісними зв'язками, але обов'язково в межах власних зацікавлень, або на різного роду заходів із саморозкриття, де обов'язково присутня підтримка інших учасників однієї і тієї ж спільноти. Це змушує групу діяти спільно для вирішення спільних труднощів, що постають перед ними у процесі дослідження власних зацікавлень та інтересів.

Звісно, даний перелік типів спільнот є невичерпним та доволі умовним. Під час дослідження та певного переосмислення спільнот, я також виокремив для себе три типи спільнот, які регулярно себе презентують. На цьому етапі корисно визначити ті типи спільнот та відмінності, які ми сприймаємо між ними, коли ми рухаємось до дійсного переосмислення того, що означає саме означає спільнота. Ці типи є різними, але вони, природньо, перетинатимуться в контексті та підході, оскільки в основі їх рухають люди, які до них входять.

Спільнота активістів. Активістські спільноти виділяються тим, що вони роблять. Зазвичай вони засновані на чомусь, наприклад, рух «#янебоюьсказати»

або «Хто замовив Катерину Гандзюк». В усьому світі активістські спільноти, такі як «Жіночий марш» або «Врятуй дітей», також об'єднують її членів із спільним почуттям мети та ідентичності. На громадські активісти захоплюючі та амбітні, слід спостерігати за тим, як вони значним чином впливають на обізнаність громадськості, щоб створити бажаний вплив та імпакт.

Є ще один приклад нової категорії спільноти: брендська спільнота – це спільнота з конкретною бізнес-ціллю, яку очолює виконавчий спонсор, де компанія створює простір для людей із здоровим почуттям ідентичності для участі в постійному спільному досвіді [24].

28

Спільнота впливу (Імпактна спільнота). Імпактна спільнота є майже на одному рівні з активісткою спільнотою, вони часто є джерелом тихої сили, а не гучної уваги. Спільноти по впливу – це ті, з якими ми найбільше знайомі у своєму повсякденному житті, а також ті, на які ми рідко звертаємо багато уваги. Вони є батьківськими комітетами, нашими околицями, церквами. Це групи підтримки, книжкові клуби та наші онлайн-групи. Вони є постійною і послідовною присутністю, яка забезпечує нам дуже потрібне почуття приналежності, а іноді вони існують лише для того, щоб зібрати людей разом. Вони впливають на наше повсякдення, але це не означає, що лише вони несуть імпакт у суспільство.

Як можна помітити, подібних класифікацій просто безліч, їх величезна кількість, а класифікувати їх можна як за кольором, так і смаком. Варто відзначити ще одну з останніх класифікацій, яку оминувши просто осторонь – можна зробити величезну помилку. Це класифікація, яка стосується визначення у сфері психології. Як відомо, наука, яка вивчає людську поведінку та психічна явища. А спільнота без людини – неіснуюче утворення.

У психології спільнота визнана як відмінна соціальна система, яка впливає та інформує про життя людини за допомогою різних впливів та організаційних факторів. Це стільки оточення, скільки це набір відносин чи навіть почуття. Окрім того, спільнота може бути і реляційною, тобто у членів спільноти є глибоке почуття

спільності (тут ми згадуємо про спільну ідентичність), яке не залежить від місця їх знаходження (тобто церкви, фанати певної спортивної команди чи військові) [25].

Оскільки традиційна психологія вивчає людей на досить індивідуальному рівні, громадська психологія прагне зрозуміти їх у контексті їх спільнот. Часто соціальні психологи розглядають своїх суб'єктів з різним рівнем аналізу, більшість з яких посилаються на різні типи спільнот. Психологія ж диференціює їх на п'ять рівнів аналізу, які використовуються для досліджень психології громади, та відповідні типи спільнот, які можуть бути пов'язані з кожним індивідом.

29

Першим типом спільноти є фізичні особи. Варто відмітити той факт, що як вже було сказано, людина не є сама собі спільнотою, а її суб'єктом та агентом. З точки зору його спрямованості, це найвужчий рівень для аналізу. Основним фактором цього рівня є вивчення взаємодії індивіда зі своєю спільнотою та навпаки.

Другим видом у психології виділяють мікросистеми, які знаходяться за рівнем індивіда. Мікросистеми – це найближчі групи, з якими індивід бере участь, взаємодіє та зростає. Подібні групи можуть складатись з найпростіших щоденних для нас груп:

- Сім'я;
- Друзі;
- Одногрупники та викладачі;
- Колеги по роботі;
- Члени проекту або члени команди, які працюють над цим проектом. Як

бачимо, більшість мікросистем відносяться до місць та людей, які сам суб'єкт окремо відвідує та взаємодіє з ними. Третім видом відносять організації та організаційні утворення. Вони йдуть наступними після рівня екосистем. Цей рівень складається з установ, які часто містять мікросистеми людини. Ці установи можуть, залежно від власних процесів, впливати на мікросистеми чи на індивіда

через різні зв'язки. Прикладами таких типів спільнот можуть бути:

- Університети та школи;
- Місце праці;
- Організації співвласників багатопверхових будівель;
- Релігійні центри та установи.

Рівнем вище, від організацій, розташовується місцевість. Для багатьох із нас місце, де ми живемо та проживаємо, є основоположним для нашого почуття спільності. Місцевість, тобто численні простори, в яких проживає індивід, орієнтує ідентичність на культурні, політичні та економічні події та діяльність, що відбуваються всередині них. Місцевості можуть бути такими ж невеликими, як

30

квартали вулиці, або такі ж великі, як цілі міста, селища та регіони. Загалом, ця класифікація цілком підходить під визначення «грумада», яке я розглядав вище.

Останнім рівнем для психології виступають макросистеми. З усіх цих рівнів аналізу макросистеми є найширшими і, до певної міри, найбільш нематеріальними. Макросистеми охоплюють широкий спектр поведінки та ідей, що характеризують системи спільноти, які є більш універсальними за своєю сферою застосування, а саме, такі як:

- Культури
- Товариства
- Уряди
- Системи вірування
- Соціальні рухи

Подібна класифікація більше використовується психологами, які працюють зі спільнотами безпосередньо. Та гадаю, що класифікувати спільноту по-своєму може абсолютно кожна сфера, яка працює та вивчає людські взаємовідносини. Намагатись класифікувати спільноти та зробити певний розподіл робили ще з огляду на давні часи, коли перші спільноти лише набували своїх обрисів та

починали формуватися. Спільноти були завжди, але в різний час виглядали по різному. Раніше першими спільнотами вважались християнські об'єднання, які формувались навколо ідеї та лідера-мислителя, а згодом, масштабувавшись у географічній площині – формувались та об'єднувались навколо територій, на яких вони проживали та вели своє господарство.

Крокуючи слід за майбутнім та наздоганяючи актуальні тренди, сьогодні, одним з найпопулярніших видів спільноти, які існують, та які доступні всім – це віртуальні спільноти. Віртуальні спільноти характерні рядом особливостей, що виділяє їх з поміж інших спільнот та дає своєрідну перевагу. Вони не мають кордонів, та доступні для усіх, хто під'єднаний до мережі інтернет. Віртуальні спільноти зручні, бо можна бути присутнім у них навіть завдяки смартфону у

31

кишені. Вони швидкі та адаптивні, і не потребують багато часу, аби їх організувати та вступити у їхні ряди.

Фактично, аби бути членом віртуальної спільноти достатньо мати проблему чи зацікавлення, яким хочеш поділитись з іншими користувачами. Єдина проблема постає у одному з фундаментальних елементів, який формує та ідентифікує спільноту як спільноту – це взаємозв'язки. І ці взаємозв'язки, на відміну від інших спільнот, не є на стільки сильними, аби формувати дійсно якісну спільноту. Люди не проявляють так багато уваги та занепокоєння один одному. Проте, все ж віртуальні спільноти мають своє місце у житті.

Починаючи від звичайного форуму автолюбителів, до «даркнет» терористичних організацій, які своїми рисами також нагадують спільноти, вони мають найширший спектр людських об'єднань. На разі, віртуальні об'єднання та форуми однодумців можуть впливати як на життя звичайних домогосподарок, спільно розслідувати злочини, так і формувати політичні вподобання.

1.3. Історія розвитку спільнот в Україні

Історію перших українських спільнот доволі важко дослідити та відслідкувати її формування. Проблема полягає у тому, що більшість існуючих спільнот просто не були свідомі того, що вони є спільнотою на даний момент. Але, захоплюючись ідеями спільнотного творення, культивуючи ідеї українського суспільства, можна визначити, що першими спільнотами в Україні можна визнати також трипільців. Але тодішні спільноти були об'єднані чи не єдиним фактором – географічним розташуванням. Відповідно, всі минулі спільноти здебільшого нагадували громади за своєю побудовою та зв'язками.

Більшість дослідників Трипільської культури говорить про її однорідність у часи так званої неолітичної революції. Деякі автори, як от В. Мицик та О. Фисун вбачають у трипільській людності «етнічну спільність», якій були притаманні

32

однаковий уклад життя і суспільна організація, спосіб господарювання, космогонічний світогляд і релігійні вірування. «Трипільська культура, – пише В. Мицик, – єдина у своїй основі. Риси її розпізнаєш по всій території розселення: на Сході і на Заході, на Півночі і на Півдні України». [39, 108 с.]

Суцільність і щільність заселення українського Правобережжя в епоху Трипільської культури відзначають усі дослідники. Зокрема В. Петров відмічає, що «поселень у III тис. до н. е. було більше, ніж нині». В наші дні відкриті велетенські протоміста трипільців площею у кілька сотень гектарів. Можна твердо заявляти, що історія міст і сіл України починається у Трипіллі. [39, 110 с.]. Проблема українського етногенезу є дуже складна, багатоаспектна і далеко від свого остаточного вирішення. Точно не має розкриватись у цій роботі. Вона потребує комплексного українознавчого підходу та залучення широкого кола науковців, істориків, антропологів, етнографів тощо. Згодом, еволюційно, громади почали розширюватись, та трансформуватись у якісні спільноти за спрямуванням та зацікавленостями.

Про найвідоміші з них можна згадати починаючи з 50-х років XIX століття, як перші громади-товариства в ролі національно-культурних осередків української інтелігенції, що взяли початок з Києва та Петербурга. Їх засновниками і першими членами стали відомі діячі української культури М. Костомаров, П. Куліш, П. Чубинський, В. Антонович, М. Драгоманов, М. Лисенко, М. Старицький та інші. [45, 210 с.] А одним із активних членів спільноти тих часів був Тарас Григорович Шевченко. Одночасно виникають з ними також виникають перші «спільноти» в Харкові, Одесі, Полтаві, Чернігові, інших містах України. Оскільки громадський рух був першою загальноукраїнською течією «спільноти» виникають і на землях Галичини та Буковини у Тернополі (з 1863), Стрию, Самборі, Дрогобичі, Чернівцях, Львові, пізніше Іван Пулюй засновує у 1865 році «спільноту» у Відні яка згодом стає товариством «Січ» і діє до 1947 року. [39, 110 с.]

33

Українські спільноти активно розвивались і поза межами самої України. Зокрема, багато закордонних українців формували спільноти знаходячи один одного і на чужині. Навіть зараз закордонна громада українців в Канаді вважається однією з найчисленніших та найсильніших з поміж інших закордонних спільнот. Усього у світі поза межами України проживає близько 10 млн людей українського походження. [40, 19 с.]

Від самого початку емігранти намагалися гуртуватися при Греко-католицькій церкві, унаслідок чого було створено греко-католицькі єпископати у США й Канаді. Потреба згуртування серед заокеанської еміграції, як і приклади організованості чужомовного оточення, стимулювали українців до створення цілої мережі власних релігійних, братсько-допомогових, освітніх, господарських і громадянсько політичних організацій у нових країнах поселення. [40, 19 с.] Так постали окремі національні спільноти української діаспори, які підтримували зв'язки з рідними землями та культурними центрами на батьківщині: звідти приходили книги, преса, приїздили священники, культурні діячі для праці серед поселенців, – і також ширилися нові ідеї й рухи, що виникали в Україні. Емігранти за океаном під

впливом рідних земель пройшли пришвидшений процес національного самоусвідомлення, а дечим навіть перевищили людей того ж самого становища, які залишилися вдома. Слід згадати, що в українському суспільно-політичному житті назагал майже не брали участі емігранти з Закарпаття й Лемківщини – ці творили свої організації і навіть мали окрему церковну (греко-католицьку) організацію. [40, 20 с.]

Політична ідеологія свідомішої частини української діаспори була орієнтована на національне визволення і державну самостійність України. Щодо цього українська діаспора в США й Канаді особливо активізувалася під час Першої світової війни й українських визвольних змагань. Виняткову роль відіграла закарпатська еміграція в США, яка своїми заходами вирішально вплинула на приєднання в 1919 р. Закарпаття до Чехословацької республіки. Крім політичної і

34

фінансової допомоги, репрезентативні організації українців Канади й США вислали своїх представників до Європи з метою сприяння українським позиціям на Мировій конференції. Українська діаспора в США підтримує зв'язки з Україною та активно намагається впливати на політику США на користь українських інтересів [40, 21 с.] (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Українські мігранти

Джерело: складено автором за матеріалами [40]

На сьогоднішній день, для України наявність спільнот є таким ж буденним, як і для цілого світу. Проте спільноти, і з призми української історії, завжди відігравали ключові ролі у питаннях державотворення. Спільноти ідеологічних політичних рухів на полотні історії держави завжди слугували критичною масою для зміни політичного ладу або задання їй вектору розвитку [40, 21 с.].

35

Розділ 2. Утворення та функціонування молодіжних спільнот в Україні

2.1. Аналіз розвитку та функціонування молодіжних спільнот

Молодіжні спільноти, за великим рахунком, є тими самими спільнотами, що і решта, і мають однаковий спосіб утворення та поділ на категорії. Вони відрізняються лише своєю динамічністю та цільовою аудиторією, яка їх населяє. Сама молодь – це соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану та обумовлених тим і іншим соціально-психологічних властивостей. Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально історичну природу і залежать від суспільного ладу, культури та властивих даному строю закономірностей соціалізації. [34]

Прискорення темпів громадського життя спричиняє підвищення ролі і значення молоді в суспільно-політичному і культурному житті. Справа не стільки в абсолютному зростанні чисельності молодих людей, скільки в мінливих соціальних умовах. Чим вищий темп техніко-економічного розвитку, чим швидше обновляються знання, умови праці та побуту, тим помітніше стають соціально

культурні розходження між поколіннями. Нові проблеми та події штовхають на

пошуки принципово нових рішень і критичну переоцінку минулого досвіду. [34]

Молодь, молоді громадяни – це громадяни України віком від 14 до 35 років (стаття 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 року). Слід враховувати тенденцію зменшення віку молоді у країнах Європи. Вже сім країн Європи знизили вік молоді до 0 років (Австрія, Бельгія, Фінляндія, Нідерланди, Словаччина, Ліхтенштейн, Люксембург), а Франція та Ісландія – до 4 і 6 років відповідно. Це сприяє поширенню інструментів молодіжної політики для включення в суспільне життя також і дітей,

паралельно з

36

розвитком інструментарію захисту дітей (політики у сфері прав дитини). З іншого боку, верхня межа віку молоді в ЄС коливається в межах 24-30 років і лише «дуже багаті» країни можуть собі дозволити вік молоді понад 30 років (окрім України, це Греція, Кіпр і Румунія) [37].

Ціннісні орієнтації, потреби молоді в цілому визначають життєві плани молодих хлопців та дівчат, які з часом ними уточнюються і перебудовуються. Планування життя молоддю неможливе без певних мотивів, якими керуються молоді люди. мотиви, як і життєві плани в цілому в різних соціально професійних і вікових груп молоді різні, вони змінюються з плином часу, зміною умов життя, місця життя, обставин. [34]

Життєві плани молодих людей пов'язані із прагненням зайняти певне соціальне становище, яке дозволить йому задовольняти ще більші і різноманітні по характеру і значимості потреби, само реалізовуватися як соціальному суб'єкту. Складність життєвих планів молодої людини залежить від багатьох чинників, але одним із вирішальних є рівень духовного розвитку, свідомості, міжособистісних зв'язків особистості. Соціальне становище молоді як однієї з найбільш вразливих категорій населення, що характеризується наявністю амбіцій, завищених очікувань, пошуком власного шляху і прагненням до самореалізації, є показником успішності суспільства, можливості реалізації його потенціалу. [36]

Молодь перебуває у складній ситуації, коли в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, збільшення кількості життєвих проблем у представників молодого покоління формується так званий комплекс незадоволеності. Отже, держава повинна забезпечити право на перше робоче місце навіть за відсутності практичного досвіду у випускників навчальних закладів. У молодіжному середовищі виник своєрідний духовно-ідейний вакуум, пов'язаний з кризою колишньої системи соціальних цінностей і виникненням рис нової соціально-духовної парадигми та відродження національної ментальності. Відсутність соціального ідеалу і втрата минулих стимулів не тільки породжують

37

духовну апатію, а й підсилюють напруження в пошуку життєвих цінностей як стрижня культури особистості. [36]

Найбільш характерні для неї функції: соціалізаційна, відтворююча, трансляційна, інноваційна. Соціалізаційна – означає, що молодь в своєму соціальному розвитку проходить включення в суспільство, його соціальну структуру, тобто соціалізується. Також молоді властива і функція відтворююча, тобто постійне відтворення виробництва і споживання матеріальних благ, робочої сили і виробничих відносин. Молодь здійснює також і трансляційну функцію, тобто засвоєння і передача, поширення знань, досягнень навичок, досвіду старшого покоління. Одночасно молоді люди перетворюють цей досвід, вносять в нього нові особливості, які не існували раніше, а які виникли у змінених соціально економічних, політичних, соціокультурних умовах, тобто здійснюють інноваційну функцію.

З виведених узагальнень ми можемо сформулювати власне уявлення про те, хто така молодь, та які прагнення можливі у такої категорії населення. Варто відмітити той факт, що саме молодь є одним з найчисельніших каталізаторів створення спільнот. Власне, основне прагнення бути залученим у спільноту полягає у тому, що молодь прагне у своєму віці будувати взаємозв'язки з людьми, комунікувати, спілкуватись та розвиватись. Тому це подвигає їх об'єднуватись у нестійкі

спільноти, що орієнтовані на взаєностосунки в першу чергу.

Молодь – одна з найчисленніших категорій, які потрібна обов'язкова соціалізація для продовження свого розвитку та виховання. Ця соціалізація є незамінним атрибутом, що дозволяє молоді обмінюватись досвідом, здобувати новий та будувати власну ідентичність, яка згодом може стати частиною «спільної ідентичності» у процесі побудови спільноти. А участь молоді у спільноті підсилюватиме її.

З огляду на саме поняття соціалізації у контексті нашої теми, то воно більше характеризує процес, де індивіди навчаються необхідним навичкам, патернам

38

поведінки, здобувають власні цінності та мотивацію, яка необхідна їм для власного виховання та зростання.

Першочерговим серед цього є соціальні навички, соціальне розуміння та емоційна зрілість, що необхідна для взаємодії з іншими індивідами для нормальної інтеграції у соціальні стандарти та інші групи індивідів. Процес соціалізації включає також в себе весь необхідний потік інформації з одного покоління у інше, включаючи також підготовку до специфічних ролей та посад у майбутньому (достатньо просто згадати про те, як батьки настановляють дитину на те, ким вона стане, коли виросте). Говорячи про між генераційну культурну передачу, варто згадати, що поняття «культури» є дещо статичним та закапсульованим, і те, що може здатися новому поколінню застарілим та вже неактуальним спадком від попередників. Але ж звісно, нерозумно казати, що культура не змінюється, не піддаючись впливу різного роду політичних обставин, змін клімату, розвитку нових технологій та того внеску в неї, яке робить нове покоління [36].

Коли нові покоління приймають соціальні інститути та моделі поведінки, які потім все ж відрізняються від тих, що використовувались їхніми батьками, чи можна тоді вважати, що соціалізація (як процес спадкування соціальних норм генерованих суспільством) – провалився? І так, і ні. Звісно, багато моделей

поведінок та норм, які використовувались раніше, більше не придатні у сучасному суспільстві. До прикладу, рідко де почуєш в Україні (навіть на Галичині), коли діти звертаються до своїх батьків на «ви», так само і в Японії вже не прийнято кланятись серед молодого покоління – старшим людям, як це було прийнято раніше. Рідко коли можна побачити, що хтось виконуватиме молитву перед трапезою, а також слідування деяким правилам етикету зараз вважалося б чимось дивним (наприклад, їсти суп ложкою від себе, а не до).

Але це абсолютно нормальне явище, бо зміна соціальних норм та дещо оновлення поведінки суспільства говорить лише про те, що воно не стоїть на місці,

39

а розвивається та намагається змінюватись. Тому це зовсім не постає у вигляді проблеми, на відміну від надмірного консерватизму.

Звісно, соціалізація потрібна абсолютно на всіх рівнях: від малого – до старого. Адже лише таким чином особа зможе бути на одній хвилі та на одній сторінці з її оточенням, не виділятися у негативному спектрі, та, будучи успішно ним прийняттям, інтегруватися у соціум. Молодому поколінню, як те, яке ще будує свою особистість та формує індивідуальність – це найважливіше. І основоположною умовою соціалізації є елемент обміну досвіду, в процесі якого індивіди обмінюються між собою здобутою інформацією, мають змогу її оцінити та застосувати на власне використання. Успішна та правильна соціалізація молоді, що покладена на правильні цінності, дає змогу уникнути деструктивних та девіантних проявів у середовищі, і таким чином, знизити рівень злочинності.

Одним із важливих факторів та показників того, як особистість соціалізується, відіграє роль її залученість у суспільну діяльність та загалом, у життя суспільства. Це є однією з причин того, чому волонтерство є відмінним інструментом по роботі з молоддю та допомагає їй соціалізуватися завдяки корисній роботі на благо середовища. А волонтерство, в свою чергу, є своєрідним індикатором того, наскільки суспільство зріле та соціалізоване. Чим більший рівень волонтерства та діяльності на благо спільноти серед населення - тим здоровіше населення та

Рис. 2.1. Соціалізаційний рух

Джерело: власна розробка автора

Важливими елементами у етапі соціалізації молоді виступають як і стандартні інститути освіти (дошкільні заклади, школи та університети), так і неформальні об'єднання, організації, а також сім'я та родина. Правильний взаємодосвід та взаємодія дозволяє будувати стійку ідентичність.

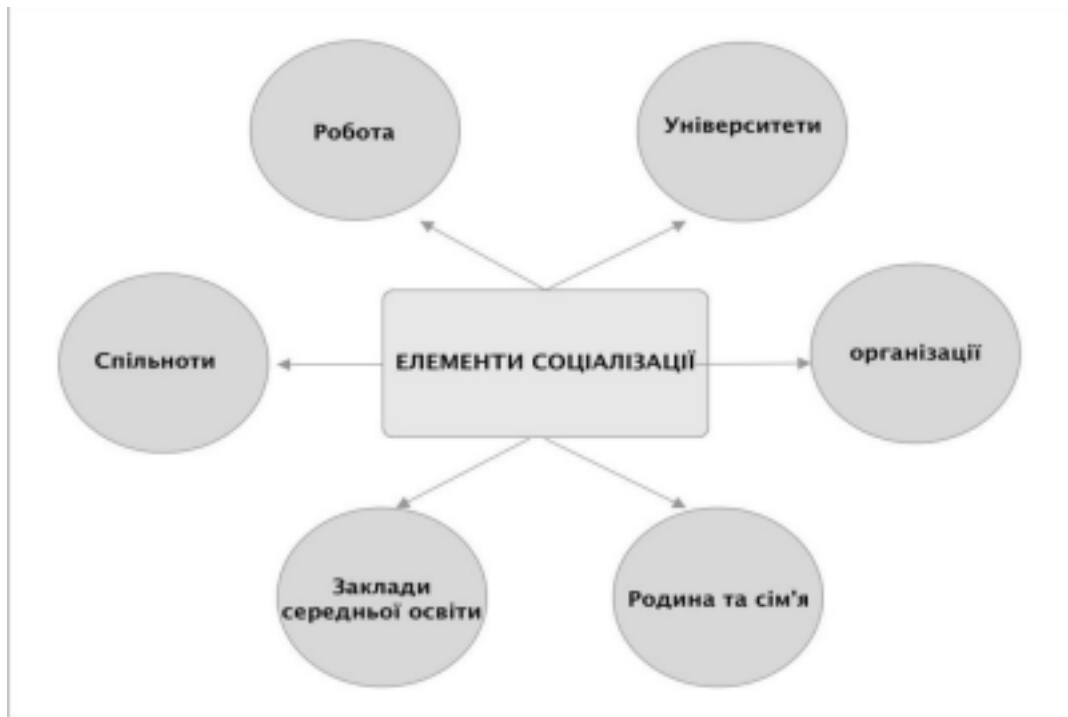

Рис.2.2. Елементи соціалізації

Джерело: власна розробка автора

Очевидним є той факт, що так чи інакше, спільноти несуть свій вплив на формування особистості та соціалізації. Вони здійснюють виховну функцію та допомагають формувати індивіда та учасника суспільних процесів. Вони є важливими для розвитку молоді.

Відповідно, спільноти, що здійснюють свою діяльність на основі позитивного набору цінностей, що не суперечать моральним, сприятимуть правильному вихованню молоді та її зростанню як особистості. Таким самим чином, спільнота може відігравати не останню роль у трансформації самого суспільства, якщо братиме активну участь у вихованні членів цього суспільства [46].

Тенденції до створення та діяльності молодіжних спільнот існують, але основними проблемами у більшості серед їхнього функціонування виступають такі фактори, як:

1. Стихійність;

2. Неорганізоване управління;
3. Цінності на основні гри з нульовою сумою;
4. Нестійкість.

Більшість існуючих молодіжних спільнот використовують централізовану систему організації, що гуртує більшість учасників навколо єдиного вузла – лідера групи чи лідера думок. Це робить організацією нестійкою у своєму існуванні та піддає її загрозі у разі втрати лідерства чи його авторитетності. Також, подібні спільноти характерні своєю стихійністю у створенні, яке виникає за ряду суміжних обставин (спільний захід, місце перебування чи діяльність).

Переважає більшість спільнот не має формалізованої форми управління, оскільки керуються вказівками лідера, або не мають потреби у цьому управлінні через відсутність розподілених ролей та конкретних завдань. Наявні неформальні

42

молодіжні об'єднання, що також виступають у формі спільноти, не несуть з собою позитивно-ціннісні орієнтації, які так чи інакше могли б впливати та змінювати суспільство, приносячи з собою позитивні зміни. Це радше, антагоністична гра, де підлітки не шукають стратегій співпраці для зміцнення впливу своєї спільноти.

Діяльність більшості молодіжних спільнот стандартно розпочинається з гуртування зацікавлених у цьому осіб, що бажають розвивати свої взаємозв'язки, створюючи спільну ідентичність, та роблячи основу на не завжди конкретній меті діяльності.

Таким чином, молодіжні спільноти можуть формуватися стихійно, та так само стихійно та незаплановано зникати, в залежності від зацікавленості членів самої спільноти. Зацікавленість членів молодіжної спільноти у її формуванні та розвитку полягає у наявності обов'язкових елементів в ланцюжку приналежності до спільноти. Це, зокрема:

1. Бажання будувати взаємозв'язки та відносини з членами спільноти, ділитись з ними досвідом;

2. Пересікання ціннісних орієнтирів;
3. Бажання розвитку спільної ідентичності самої спільноти.

Усі елементи мають бути орієнтовані на ідею спільноти, а також (у переважних випадках) на лідера, що підтримує саму спільноту (рис.2.3.)

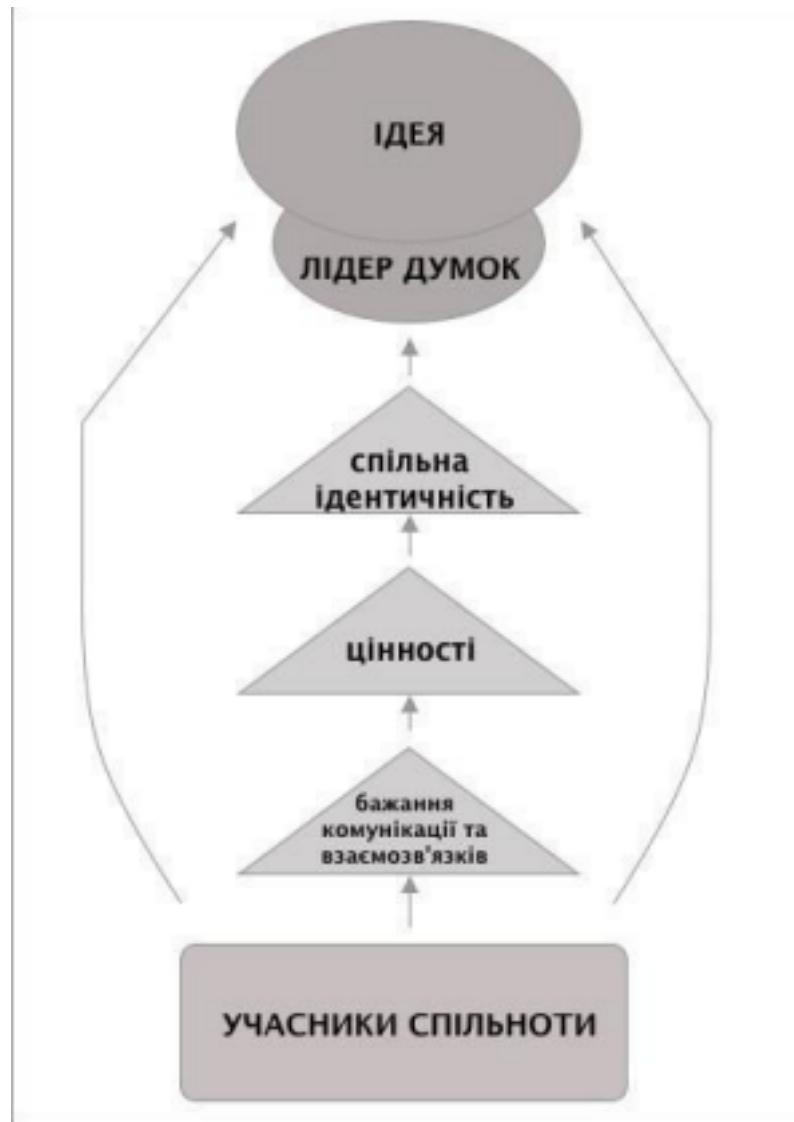

Рис.2.3. Ланцюжок спільнотворення

Джерело: власна розробка автора

Для розвитку молодіжної спільноти необхідно створити сприятливі та теплі умови, завдяки яким така спільнота може не лише впроваджувати свою діяльність, але й масштабуватись. Зокрема, найголовнішою з цих умов серед молодіжних спільнот виступатиме достатня кількість вільного часу. Більшість молоді не беруть

активної участі у поза навчальних активностях через дві причини: незацікавленість та брав вільного часу (перша причина є у більшості випадків, та є основною

44

проблемою громадського сектору, який не може «продати» молоді доцільність участі у подібних активностях).

Молодь, яка зацікавлена у тому, аби брати участь у поза навчальних активностях, та маючи достатню кількість вільного часу, може приділяти його на благо розвитку спільноти та поширенню її діяльності. Другою умовою для розвитку молодіжної спільноти виступатиме ресурс. І під цим терміном може бути велика кількість означень, яка притаманна виключно для кожної спільноти індивідуально (наприклад, молодіжна спільнота, утворена для заняття баскетболом, своїм ресурсом вважатиме гравців (людський ресурс) та м'ячі/форма. Так само, як і важливо організації, що займається впровадженням неформальної освіти, мати фліпчарту дошку та маркери). Наявність таких ресурсів дозволять самій спільноті існувати та впроваджувати свою діяльність. Фінансування також може відноситись до ресурсів.

Одним з наступних елементів є майданчик, який також може розглядатись, але ним не є (до прикладу, молодіжній спільноті з прихильників баскетболу - це буде баскетбольний майданчик, для прихильників неформальної освіти – бібліотека або приміщення молодіжного центру) [41].

Заключною умовою для розвитку молодіжної спільноти виступатиме експерт або професіонал у тій чи іншій сфері, може допомогти спільноті реалізувати конкретні завдання чи надати експертну думку стосовно її діяльності, тим самим покращити її ефективність.

Варто відмітити той факт, що молодіжні спільноти бувають абсолютно різними як за форматами діяльності, так і за своїми розмірами (інколи, для спільноти буде достатньо 4-5 однодумців, а в інших випадках – більше 50 тисяч – як у Всесвітній молодіжній організації «AIESEC»). Відповідно, умови для їхнього

розвитку, та обсяг цих умов, може істотно різнитись між спільнотами.

Те, що відрізняє звичайні спільноти, від молодіжних, також може бути питання сталості їхнього розвитку. Адже, зазвичай, спільноті, основною категорією якої є

45

молодь, важко досягти сталості у питаннях свого організаційного розвитку. А сучасний стан соціальної інфраструктури говорить про те, що забезпечити сталі та необхідні умови для розвитку молодіжних спільнот – вкрай важко.

Можна говорити про те, що коли належні умови таки створено, сама спільнота може розвиватись у сталу організацію, паралельно масштабуючи свою діяльність та запрошуючи нових членів до своєї спільноти, а також удосконалюючи внутрішні процеси, що відбуваються в самій організації (наприклад, реєструючи спільноту у молодіжну громадську організацію) (рис.2.4.)

Рис. 2.4. Форми розвитку спільнот

Джерело: власна розробка автора

Виходячи з цього, спільнота, що розвивається, може збільшувати власне охоплення та залучити все більше нових членів до свого кола, тим самим

збільшуючи кількість індивідів, які будуть спільну ідентичність та зможуть розширювати обсяг власної компетенції та загального функціонування як молодіжної спільноти. Адже, спільноти існують доти, доки є люди, що їх населяють. Це чудова демонстрація того, як розвинута спільнота може

46

трансформуватись у цілі організації, рухи та кампанії. Розвиток спільнот на основі їхньої сталості може давати поштовх до потужних змін на тлі як політичної арени, так і світових тенденцій. Чим більш впливова та масштабна спільнота – тим сильнішою критичною масою вона є, аби впливати на іншу частину суспільства та від свого імені приймати рішення, що можуть зачепити інші не залучені верстви населення.

Відповідно, на будь-яких етапах розвитку та становлення спільноти необхідний управлінський контроль за ситуацією, аби місія та ідеї такої спільноти не мутували у фанатизм. Історія вже має на собі неодноразові сліди та спогади того, як фанатичні спільноти змушували дрижати від страху всю іншу частину незацікавленого суспільства. А накладаючи це на молодіжний максималізм, подібні фанатичні спільноти вестимуть до ще більш трагічних наслідків.

Розглядаючи конкретну ситуацію з Україною, на тлі численних трансформаційних процесів, що відбулися за останні роки державі, не могли пройти непомічено та не відобразитись на різних соціальних категоріях, зокрема молоді. На початку 2011 р. населення України складало близько 45,6 мільйонів осіб, частка молоді (віком від 14 до 35 років) становила близько 14,5 мільйонів осіб [36]. Молоді люди віком від 14 до 35 років становлять 31,9% від загальної чисельності населення, що позиціонує Україну як країну із доволі значною кількістю молодого населення. [36] Тим не менш, статистичні дані

47

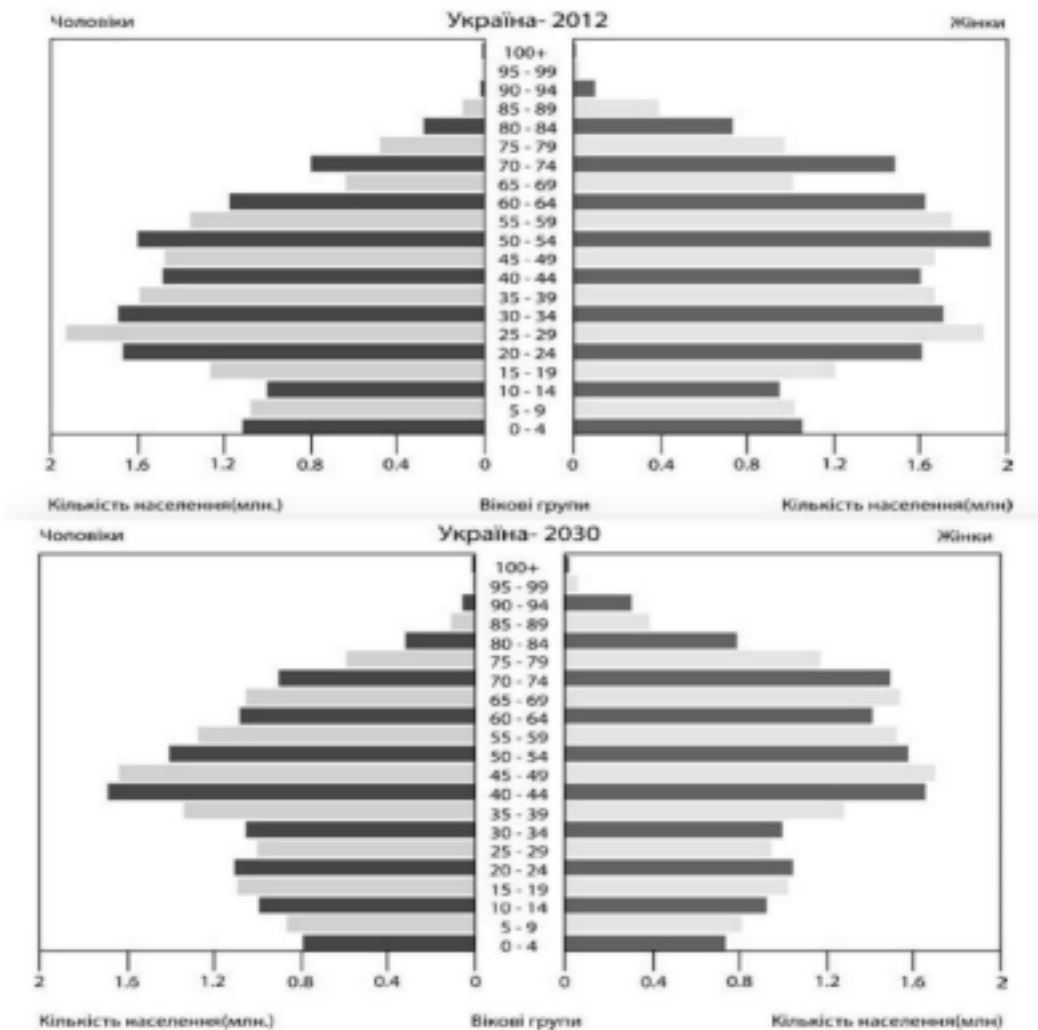

Рис.2.5. Вікова піраміда молоді у 2012 та 2030 р.р

Джерело: Дослідження. Молодь України [36]

відображають процеси старіння населення України, що, за прогнозами, інтенсифікуватимуться у майбутньому. Навіть якщо кількість молодих людей становить значну частину населення, вже зараз помітно скорочення молодшої вікової групи (0-14) через низьку народжуваність (сумарний коефіцієнт народжуваності становить близько 1,3-1,5 залежно від оцінок). За прогнозами, у 2030 р. кількість населення старше 60 років буде становити 28%, в той час як в 2012 р. вона становила 21%. Коефіцієнт залежності осіб похилого віку віком від 65 років та старше в 2012 році становив 21 особу на 100 людей працездатного віку (15 – 64

років). За прогнозами, у 2030 р. таке співвідношення зросте до 33 осіб (рис. 2.5.) [36].

Крім песимістичних демографічних прогнозів на майбутнє, слід звернути увагу, що населення України вже значно скоротилося за останні роки. Загальна чисельність населення України скоротилася в період між 1991 та 2011 роками майже на шість мільйонів осіб (з майже 51 600 000 осіб у 1991 році до приблизно 45 600 000 осіб на початку 2011 р.). За даними ООН, передбачається подальше зменшення чисельності населення до 40 500 000 осіб до 2030 р. Крім низької народжуваності, ще одним важливим чинником, що впливає на зниження кількості населення, є погіршення стану здоров'я [36].

Середня тривалість життя в Україні становить близько 62 роки для чоловіків та 73-74 роки для жінок (для порівняння: середня тривалість життя для країн з високим індексом розвитку людського потенціалу становить 80 років). Структура смертності характеризується значним перевищенням кількості смертності серед чоловіків молодого та середнього працездатного віку. А еміграція є третьою причиною зниження кількості населення [37, 3 с.].

Україна переживає важкі часи. Багато молодих людей намагається знайти роботу за кордоном, що становить значну загрозу для нашої країни, що в кінцевому результаті, неабияк відображається на формуванні молодіжних спільнот та тенденцій загалом. Невтішні показники відображаються на реальній можливості та бажанні молодих людей об'єднуватись навколо власних інтересів та бажання розвитку. [36] Такі несприятливі умови не дозволяють дорости та пройти процес трансформації, внаслідок якого молодіжна спільнота може перерости у громадську організацію, рух, об'єднання чи платформу.

З власного спостереження, ми можемо помітити інтенсивний розвиток руху молодіжних спільнот лише після трансформаційних процесів у самій державі (таких як Помаранчева революція, Революція гідності) на тлі патріотичного піднесення та бажання змін. Проте, на тлі війни, політичних скандалів,

неподоланою корупцією, нестабільною економічною ситуацією, різними поглядами на політичні рішення – всі ці чинники призводять до скорочення кількості молодіжних спільнот та зупинки процесу трансформації – розвитку наявних спільнот.

2.2. Трансформація молодіжних спільнот

Під словом «трансформація» слід розуміти певний перехідний процес того, як змінюється, і перетворюється спільнота з одного стану в інший. Трансформація спільноти дозволяє молодим людям вивчити, наскільки соціальні зміни та в якому напрямку є найбільш ефективними, коли люди працюють організовано. Це дає спільноті сили, необхідні для досягнення бажаних змін. Молоді люди, які мають знання та досвід організації спільнот, будуть краще підготовлені до взаємодії зі своєю власною спільнотою.

Простими словами про трансформацію, це коли спільнота, яка не розуміє сили свого існування, починає розцінювати себе як організацію, що може нести вплив та змінювати навколишнє середовище. Розпочинається це з моменту усвідомлення того, що спільнота має обриси певної структури, де можуть бути задіяні ключові ролі, і тоді, в процесі трансформації, ця спільнота стає повноцінною організацією, яка закріплює свої цілі, мету існування, а також починає дотримуватись певної організаційної структури.

Рис.2.6. Етапи процесу трансформації організації

Джерело: власна розробка автора.

Процес трансформації організації розпочинається завжди з усвідомлення необхідності цієї трансформації та потрібності такої незворотної дії як для спільноти в цілому, так і для кожного члена самої організації. Цей етап характеризується тим, що організація перебуває на піку свого розвитку у даному етапі, і розуміє необхідність трансформації аби продовжити своє існування. Без проходження трансформації спільнота має всі шанси, аби занепасти та припинити своє існування.

Постановка завдань та цілей стає перед спільнотою тоді, коли вона конкретно розуміє, що слід рухатись, та слід визначити вектор та напрям свого руху. А власне, куди і для чого їм потрібно йти, аби розвиватись та зміцнюватись. Поставлені цілі мають бути релевантними до місії організації та того, заради чого таке об'єднання було створене, та співзвучне з очікуванням кожного з учасників самої спільноти. В

іншому випадку, нерелевантні цілі ставлять під загрозу існування всієї спільноти загалом, оскільки не будуть співзвучні з внутрішніми цілями та очікуваннями населення цієї спільноти.

Одним з ключових етапів для трансформації організації є проведення навчання для цієї організації. Оскільки саме проведення навчання дозволить покращити наявні процеси в середині спільноти, вивести її на новий рівень та дати спроможність організувати апарат управління всередині самої спільноти. Відповідний вишкіл необхідний безпосередньо для самих членів спільноти, аби підняти їхній рівень компетенції, який, в першу чергу, прямо залежить на їхні спільноті творчі навички. Кожен управлінець (чи то спільноти, чи організації) повинен чітко розуміти, що успіх його об'єднання та його зростання прямо залежне від зростання самих учасників цієї спільноти. Тому розвинення навичок та розширення компетенції учасників спільноти має бути першочерговим завданням будь-якої спільноти, яка націлена на успіх.

Інвестуючи у розвиток компетенцій населення спільноти – йде пряма інвестиція у розвиток самої спільноти як такої. Етап трансформації на цій ланці говорить про те, що спільнота можна пройти трансформацію, якщо зможе бути відкрита до прийняття нового досвіду та нових практик, готова розширити власні горизонти, побудувати стійкішу організаційну структуру, та форматувати свою діяльність, аби досягти рівня сталої спільноти.

Останнім та заключним етапом для проведення спільноти полягає у продукуванні співпраці заради розвитку. А саме, коли спільнота, задля власного зростання, стає відкритою для співпраці з іншими організаціями, аби об'єднавшись, збільшити власні потужності. Одним із дуже важливих елементів налагодження якісного діалогу між партнерами є ефективна комунікація – це уміння слухати і чути, обмінюватися інформацією, поширювати спільно прийняті ключові меседжі. Адже якісній співпраці значною мірою заважають стереотипи, особливо між секторами «грумада – влада» і «грумада – бізнес», хоча і в медіа

громадських організацій дуже часто упереджене – їх не вважають за професіоналів, їх діяльність вважається несерйозною або й нікому непотрібною справою. Такий стереотип існує частково і внаслідок функціонування на ринку недобросовісних, безвідповідальних, «кишенькових», політично заангажованих громадських активістів і організацій, що автоматично кидає тінь і на інших представників «третього сектору». Саме тому вже на етапі напрацювання домовленостей інституціям громадянського суспільства важливо правильно донести інформацію про себе, свої цінності й цілі, а також чітко проговорити, яку підтримку вони очікують від потенційних партнерів і що самі готові робити у вирішенні певних завдань. [55, 262 с.]

Ключовими факторами для стабілізації співпраці спільноти з іншою партнерською організацією, виступають:

1. Незаангажованість та незалежність від сторонніх інтересів (спільнота має діяти виключно на благо своєї мети, без прихованої вигоди для третьої сторони).
2. Прозорість діяльності, перегляд якої буде доступний для потенційних партнерів.
3. Стратегічне планування та наявність у спільноти стратегії власного розвитку;
4. Дипломатичність та уміння дотримування перш поставлених умов (хороша репутація).

Якісне, прогресивне партнерство будується на зацікавленні кожної зі сторін у результаті спільної діяльності. Однак чи не найбільшим його досягненням є формування нової моделі громадянського суспільства, здатного активізуватися навколо вирішення актуальних проблем. [60]

Найпростішим прикладом можливої трансформації є демонстрація на одному з видів спільнот – спільнот за зацікавленнями. Львівська обласна молодіжна

реєстрацією в громадську організацією, була звичайним об'єднанням молодих людей, зацікавлених у подорожах, мандрівках та власному розвитку. Після розширення власної діяльності, об'єднання усвідомило, що варто зареєструватись офіційно, та сформуванню певну структуру своєї організації для її ефективної діяльності. Об'єднання провело навчання для своїх членів з менеджменту, та пройшли оцінку організаційної спроможності, після чого, залучились співпрацю з іншими молодіжними організаціями та молодіжним центром, і в кінцевому результаті - зареєструвались офіційно як молодіжна громадська організація.

2.3. Закономірності побудови та розвитку спільнот молодіжних центрів в Україні

Закономірності побудови та розвитку спільнот молодіжних центрів в Україні. Починаючи з 2015 року, в Україні з'явилась тенденція на розбудову та створення так званих молодіжних центрів, що покликані стати своєрідним осередком для молоді, місцем для проведення змістовного дозвілля. Подібного роду молодіжні центри існували ще за радянських часів, та слугували в якості культурно просвітницького майданчика для виховання молоді. Буквально, лише після Революції гідності, про існування молодіжних центрів почали згадувати, та переформатовувати їхню діяльність, адже суспільство нарешті зрозуміло, що неабияк важливо проводити роботу саме з підростаючим поколінням, яке, в майбутньому, замінить існуюче покоління.

Молодіжні центри старого зразка почали переформатовувати та змінювати їхній вид діяльності з радянського на європейський лад. Відтепер, молодіжні центри не повинні бути звичайним приміщенням зі стін-газетами, невеличкою залогою, спортивним чи ігровим інвентарем, ключ від якого був лише у керівника закладу,

Молодіжний центр – це насамперед приміщення, вільний простір, де молодь може безкоштовно, цікаво й змістовно провести час. Скажімо, коворкінг, антикафе, тільки виключно для молодих людей. Молодіжні центри повинні мати широкий спектр послуг. Наприклад, на сьогодні вже існує низка молодіжних центрів праці, які допомагають працевлаштуватися. Також у центрі можуть проводитися різноманітні тренінги або лекції, стояти комп'ютери й лежати книги – все що потрібно для саморозвитку. [51]

Сьогодні в Україні вже діє кількасот молодіжних центрів і просторів різної форми власності. Такі молодіжні хаби, платформи та коворкінги успішно працюють у більшості обласних центрів України, а також активно розвиваються в маленьких містах і селах України. Метою діяльності подібних центрів молоді в Україні є:

- Розвиток громадянської освіти молоді через участь у суспільній діяльності; - Національно-патріотичне виховання;
- Розвиток волонтерства та мобільності молоді;
- Реалізація творчого потенціалу молодих осіб;
- Популяризація здорового способу життя;
- Сприяння зайнятості молоді у вільний час, змістовному та корисному

дозвіллю, а також заохочення молодіжному підприємництву. [51] Кожен з молодіжних центрів в Україні має свою унікальну історію створення, свою структуру та способи функціонування та взаємодії молоді, вони абсолютно неподібні один на одного, але завжди намагаються переймати найкращі практики, та обмінюватись між собою досвідом. А сприяє цьому парасолькова організація ГО «Асоціація молодіжних центрів України», що слугує майданчиком обміну практиками між спільнотами молодіжних центрів різної форми власності, структури та системи управління.

Про деякі з існуючих молодіжних центрів варто згадати, задля формування у приблизної картини того, як вони функціонують. Зокрема, Молодіжний центр «М-Формація» – виступає новим локомотивом масштабних культурно-освітніх

55

інновацій та соціально-корисних ініціатив у Бердичеві, тим самим «третім місцем» після дому й роботи, в якому обмінюються думками, втілюють громадські ініціативи. «М-Формація» слугує майданчиком для генерування ідей, об'єднання зусиль та потенціалу молоді для реалізації суспільно корисних ініціатив. Крім того, у центрі створюються всі умови розвитку та реалізації ідей для творчих особистостей із цікавими й змістовними планами. [42]

Відтоді, як вперше в Україні пролунала думка про необхідність перетворення бібліотек зі звичайних книгозбірень із функцією «видав книжку - отримав книжку» на культурно-дозвіллеві центри, місцеві активісти загорілись ідеєю здійснити у бібліотечних стінах деякі реформацію. А саме – оселити у них дух творчості, креативу, продукування ідей та думок. Через невеликий проміжок часу надійшла пропозиція Бердичівського міського голови Василя Мазура зібрати у центральній бібліотеці місцеву молодь. Міська влада проявила готовність взяти на себе створення нового сучасного майданчика – комфортного й гідного як для відпочинку, так і для зібрань, занять, семінарів, зустрічей, тренінгів. [42]

Основні напрямки діяльності центру здійснюються відповідно до його положення, а саме:

- здійснення громадянської освіти;
- формування правової культури та профілактика протиправної поведінки молоді;
- розвиток неформальної освіти;
- проектно-грантова діяльність;
- встановлення та зміцнення культурних зв'язків із молодіжними громадськими об'єднаннями на території України;

- формування здорового способу життя серед молоді та підлітків; - підтримка творчої та обдарованої молоді, розвиток культурних традицій у молодіжному середовищі;
- сприяння розвитку змістовного дозвілля молоді;
- розвиток трудової активності молоді;
- розвиток міжнародних молодіжно-культурних контактів та студентських обмінів. [42]

56

Центр є структурним підрозділом центральної міської бібліотеки, діє на підставі Статуту Бердичівської міської ЦБС та Положення про молодіжний центр, поширює свою діяльність на територію міста [42].

Молодіжний центр виступає структурним підрозділом центральної міської бібліотеки, яка є комунальним неприбутковим закладом культури та безпосередньо підпорядковується відділу культури виконавчого комітету Бердичівської міської ради. Керівником центру є директор ЦБС. Станом на 2018 рік у центрі разом із керівником працює 5 працівників. Працівниками центру є працівники бібліотеки, які працюють за окремими посадовими інструкціями. Окремо у штаті бібліотеки є заступник директора ЦБС по роботі з молоддю. Центр діє відповідно до щорічного плану роботи центру, а також міської комплексної Програми соціально економічного розвитку Бердичева на 2016-2018 рр [42].

Так як структури молодіжних центрів по Україні різні, то і джерела фінансування у них також відрізняються. Наприклад, джерелом фінансування молодіжного центру «М-Формат» є кошти з міського бюджету, залучені грантові кошти, спонсорська та партнерська допомога на реалізацію заходів у негрошовому еквіваленті (тобто придбання необхідного інвентарю, оплата послуг тощо).

Активно розбудовуються молодіжні центри на базі спільнот, там де вони потрібні найбільше. Зокрема, донецька область відкрила близько 85 нових молодіжних центрів, які функціонують на базі бібліотек, колишніх будинків культури, або просто створені з нуля.

Яскравим прикладом створення молодіжного простору є проекти від Львівської освітньої фундації «Теплиця» та «Вільна Хата» – це неформальний, вільний мистецький простір. Місце зустрічі вільних людей. Місце для творчості, саморозвитку, представлення та втілення своїх ідей. «Теплиця» у Слов'янську –

57

платформа ініціатив, відкритий простір для громадських ініціатив, кожен може долучитися до його творення. Це простір для неформальної освіти, саморозвитку і творчості вільних людей. Тут немає ніяких обмежень за віком, за статтю, за будь-якими іншими ознаками. Є дві теми, які гості добровільно намагаються не піднімати - це політичні погляди та релігійні вподобання. Це дуже гострі теми, які розрізняють суспільство, а «Теплиця» має на меті об'єднувати.

Ідея вільних громадських просторів виникла у Краматорську після успішного завершення проекту Львівської освітньої фундації «Будуємо Україну разом». Тоді місцева спільнота активістів ініціювала створення молодіжного хабу. Після цього почали розмірковувати, як створити простір, де можна було б щодня збиратися, проводити якісь культурно-освітні заходи. Представники фонду Раєт дізналися про ініціативу із Фейсбуку і запропонували допомогу. Фактично за місяць була готова концепція простору, знайдене приміщення. І за два місяці, у грудні 2014 року, вже запустили «Вільну Хату». Після відкриття «Вільної Хати» в Краматорську велика група волонтерів зі Слов'янська, які там побували, загорілись ідеєю створити таку платформу в своєму місті. 16 травня 2015 року у місті Слов'янськ почала роботу платформа ініціатив «Теплиця». Це чудовий приклад трансформації спільноти, як одна спільнота переймає досвід у іншої, і імплементує його у себе.

Основна активність вільних просторів «Вільна Хата» і «Теплиця» – власне простір. Сюди можна прийти і просто попиту кави, почитати книгу, поговорити з цікавою людиною, пограти у настільні ігри, зробити домашнє завдання та підготуватись до сесії, послухати лекцію чи відвідати майстер-клас, адже неформальна освіта – це одна з основних тенденцій сьогодення. «Вільна Хата» залучає молодь до соціальних проектів, таких як: «Добрий сусід» (допомога

потребуючим сім'ям), волонтерський табір «Будуємо Україну разом» (БУР), що полягає у відбудові помешкань внаслідок військових дій, а також розвиває спільноту соціального підприємництва на базі музичної студії/репетиційного бази для музикантів, також працює над розвитком соціального підприємництва в місті

58

та регіоні в межах проекту «Kramatorsk innovation platform» і все це супроводжується розвитком культурної спільноти міста, шляхом зустрічей з відомими діячами культури та громадського сектору та використовуючи отриманні знання організовує міські фестивалі та свята. Команда «Вільної Хати» надає можливість вивчати мови, вчитися бути відповідальними, обмінюватися досвідом із людьми багатьох міст України і світу, для втілення в життя своїх проектів та ініціатив.

Спільнота платформи ініціатив «Теплиця» працює за трьома основними напрямками:

- неформальна освіта. Дає розуміння для відвідувачів, що тих знань, які дають школи та університети, в сучасному світі недостатньо - потрібно займатися саморозвитком. Для цього в «Теплиці» проводяться різноманітні тренінги, навчальні курси та воркшопи;
- соціальний напрям, ідея якого полягає в тому, щоб розвивати соціальне волонтерство у форматі «рівний рівному», допомагати ближньому; -
- культурно-мистецький напрям.

«Вільна Хата» та ПІ «Теплиця» були першими вільними просторами, що відкрилися в східному регіоні України. Наслідуючи їхній досвід, уже засновано безліч подібних просторів [42].

Спільнота також заснувала щорічний етно-фестиваль «Гаївки», який проходить у Краматорську вже 4 роки і став традиційним святом у Краматорську. У 2015 році це був перший фестиваль просто неба після бойових дій у місті та дав великий поштовх фестивальному руху у місті.

Вихідці зі спільноти «Вільна хата» вже засновують свої громадські організації та підприємництва, які мають значний вплив на кожне місто. Вільні простори заснуються як громадські проекти, без статусу юридичної особи. З часом у разі стабільної діяльності реєструється відповідна громадська неприбуткова організація. «Вільна Хата» у Краматорську зареєструвала відповідну громадську

59

організацію лише після 2-х років діяльності – у січні 2017 року, а «Теплиця» у Слов'янську – через 1,5 роки у лютому 2017.

Говорячи про приклад західного регіону України, один з перших молодіжних центрів, який розпочав свою діяльність, став Львівський обласний молодіжний центр, заснований за рішенням Львівської обласної ради у 2001 році. Лише після Революції гідності діяльність Львівського молодіжного центру була реорганізована, та змінила свій формат. До управління центру взялась команда, створена з осередків молодіжних організацій львівського регіону, які на той час були великою спільнотою різних молодіжних громадських організацій, що були зацікавлені у ефективній діяльності даного центру.

Саме попередньо існуюча спільнота була вирішальним фактором у реорганізації діяльності ЛОМЦу. Її зусиллями молодіжний центр відремонтував своє приміщення, згуртував навколо себе необхідні ресурси для молоді, а також вибудував нову структуру з програмою проектів та заходів для молоді львівського регіону.

Узагальнюючи досвід закономірності побудови молодіжних центрів, можна відмітити той факт, що обов'язковими передумовами для створення таких молодіжних центрів, і подальшої їхньої ефективної діяльності, є наявність спільноти. Звісно, ніхто не заперечує, що, до прикладу, сотню молодіжних центрів можна створити завдяки генеральному плану обласної адміністрації та вказівки регіонального управління, але подальша ефективність таких центрів буде залежати саме від наявності міцної та сталої спільноти, яка підтримуватиме його

життєдіяльність і демонструватиме не штучні показники молодіжної активності в регіоні.

Більшість наявних молодіжних центрів в Україні створювались завдяки підтримки та бажанню спільноти мати такий молодіжний центр. Волонтерською діяльністю ці спільноти гуртувались та організовували партнерство з місцевою владою, знаходили кошти на діяльність такого центру у донорських організацій,

60

самотужки забезпечували стартовий організаційний розвиток центру. А існуючі молодіжні центри, задля збереження своєї ефективності та впливу, завжди налаштовують одним зі стратегічних напрямків саме розбудову та зміцнення своєї спільноти.

Тому наявність міцної спільноти допоможе у двох випадках: створити ще не існуючий молодіжний центр, якщо у ньому потреба, і друге – підтримувати та розвивати наявний молодіжний центр, робити його дієздатним та продуктивним. На прикладі діяльності Львівського обласного молодіжного центру, стратегічно вірно було створити та об'єднати спільноту перед початком задіявання такої платформи, як сам молодіжний центр. Тому що попередньо створена команда з вже розподіленими компетенціями та налагодженими процесами змогла оперативно та успішно запустити діяльність молодіжної платформи, не витрачаючи часу на організацію його діяльності в момент існування. Це стало своєрідною підготовкою до процесу. А для подальшого безперебійного функціонування, цей молодіжний центр створив свіжу спільноту навколо себе, що доповнювала його діяльність та допомагала тримати баланс у разі необхідності заміни когось зі старої спільноти, або підсилення діяльності організації. Така закономірність дозволила спільноті трансформуватись – перетворитися у сталу організацію, що не залежна від ряду зовнішніх та внутрішніх чинників.

61

Рис. 2.7. Закономірності побудови молодіжних центрів

Джерело: власна розробка автора.

Такі молодіжні центри можуть створюватись як з чистого аркушу, так і на базі різних функціонуючих установ, як це було описано мною у першому прикладі. Зі сторони держави, більш раціонально переобладнувати існуючі бібліотеки на молодіжні простори, а ніж будувати молодіжні центри з нуля. Молодіжний простір у бібліотеці – це насамперед приміщення, вільний простір, де молодь може безкоштовно, цікаво й змістовно провести час. Таким чином, принциповою

відмінністю молодіжного простору в бібліотеці від, наприклад, коворкінгів чи клубів за місцем проживання є безоплатна форма обслуговування, коли відвідувач безоплатно користується всіма ресурсами та засобами, які наявні в цьому просторі (при цьому може стягуватися плата за оформлення читацького квитка). Отже, відвідувати та користуватись послугами молодіжного простору можуть усі зацікавлені без обмежень, за умови реєстрації безпосередньо як користувача бібліотеки або відвідувача простору. Для реєстрації відвідувачів можна (за потреби) формувати окремі реєстраційні документи на кожен із заходів, які відбуваються у молодіжному просторі, або ж реєстраційний бланк для тих, хто скористались окремим видом послуги (комп'ютер, книги, відеоматеріали, ігри тощо). [41]

Також відрізняється модель організації часу. Учасники коворкінгів залишаються незалежними і вільними, мають можливість спілкуватися, обмінюватися ідеями та допомагати один одному. У клубі, навпаки, учасники збираються у відповідний час для проведення майстер-класу чи на гурток і після закінчення залишають приміщення. Молодіжний простір поєднує в собі дві форми роботи: поряд з традиційними лекціями чи заняттями можна працювати як самостійно, так і групами в будь-який час, вільний від заходів. Час перебування залежить від графіку роботи молодіжного простору. [41]

Ще одна особливість молодіжного простору – відкрита молодіжна робота, заснована на принципах добровільного залучення і можливості розвитку та навчання, що у майбутньому допоможе молоді брати активну участь у житті демократичного суспільства, а з іншого боку – відповідатиме їхнім власним потребам у розвитку. Важливо, що працівники молодіжного простору самі йдуть до молоді, а не чекають її. Має бути безпосередня участь молоді у організації роботи простору, не пасивне відвідування, а ініціювання заходів, які потрібні саме молодим людям. Для цього молодіжний простір в бібліотеці може співпрацювати з громадськими об'єднаннями на підставі партнерських домовленостей, спільно формувати тематичне наповнення своєї діяльності, надавати приміщення і техніку

у безоплатне користування для проведення організацією зустрічей, майстер-класів. Громадське об'єднання може спів фінансувати роботу простору, бути партнером бібліотеки у розробці та реалізації проектів. [41]

Молодіжний простір у бібліотеці покликаний задовольняти особливі потреби студентів та школярів, працюючої молоді, а також молодих людей, які ніде не навчаються і не працюють. Для роботи з непрацюючими у всіх країнах ЄС виділяються значні кошти, застосовують різні методики – від складання поіменних списків у громадах до включення їх бодай у неформальну освіту, оскільки вважається, що через кілька років, якщо з цією молоддю не працювати, вони стануть великою соціальною проблемою громади і їхня інтеграція в суспільство коштуватиме в рази більше для місцевих бюджетів. [41]

Майже 47% молодих людей, які мешкають в ОТГ (об'єднаних територіальних громадах), вказують, що не відчують змін для молоді після створення громад, понад 35% вважають, що місцева влада не враховує їхню думку при ухваленні рішень (за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», проведеного Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України [36]).

Для відпочинку необхідна зміна діяльності, кола спілкування, соціальної ролі. У молодіжному просторі є можливість долати монотонність основної діяльності, розвиватися більш гармонійно і творчо. Спільна діяльність, дозвілля сприяють спілкуванню. Необхідно, щоб молодь не тільки відвідувала заходи, але й брала участь у виробленні рішень, які їх стосуються. Важливо, що 52% молодих людей готові особисто долучатися до ініціатив у громаді (за результатами дослідження «Молодь України – 2017») – це вагомий показник, що молодь хоче змінювати своє життя та життя своїх громад [36].

Процес спільного творення на базі молодіжних центрів є циклічним. Існує початкова зовнішня спільнота, яка своїм впливом та діями трансформується у інституцію і формує собі сильніший осередок – молодіжний центр. І згодом,

діяльність молодіжного центру зміцнює та активізує свою внутрішню спільноту навколо себе, або створює нову, якщо такої перед цим ще не існувало. На базі молодіжних центрів та молодіжних просторів часто утворюються нові молодіжні спільноти, які формуються на бажанні розвитку та комунікації, а найчастіше – пошуком однодумців. Правильно сформовані стратегічні цілі таких молодіжних просторів сприятимуть розвитку молодого покоління, допоможуть їхній соціалізації та реалізації особистісного потенціалу, тим самим роблячи інвестиційний внесок у майбутній потенціал України.

Розвиток молодіжних спільнот напряму залежить від особистісно організаційних реінвестицій, коли створюючи для своєї діяльності окрему інституцію, спільнота провадиться свою діяльність для власного зміцнення, впливу на навколишнє середовище та залучення нових потенційних членів спільнот.

Як і будь-яка організація, що піклується про свою сталість та постійність, оновлення та регулярний набір нових членів спільноти дозволить їх внести у спільний досвід нові практики, дати стимул до розвитку завдяки новим ресурсам, а також переглянути наявні принципи діяльності, внести у них зміни, або взагалі скасувати за необхідності.

Розділ 3. Механізми забезпечення сталого функціонування спільноти

Львівського обласного молодіжного центру

3.1. Підходи до сталого розвитку спільнот

Поняття «стала спільнота» має різні визначення, але по суті означає, що це спільноти, які здійснюють планування, розвиток або змінюються заради сприяння стилю сталого життя. Сталі спільноти, як правило, зосереджуються на екологічній та економічній стійкості, міській інфраструктурі, соціальній справедливості та муніципальному уряді. Термін іноді вживається синонімічно до «зелених міст», «екоспільнот», «життєдайних міст» та «стійких міст».

Різні організації мають різні розуміння сталих спільнот. Визначення терміну є оспорюваним та ще намагається вибрати для себе остаточну нішу для використання. Перед тим як розглянути практичне застосування сталості для діяльності своїх спільнот, слід визначити конкретну дефініцію сталості, а саме, що воно означає у глобальному контексті. Наприклад, місто Берлінгтон (Сполучені Штати Америки), розвиває принципи сталого розвитку громади штату Вермонта наголошують на важливості місцевого контролю над природними ресурсами та процвітаючого некомерційного сектора для сталого співтовариства. А неприбуткова організація Інститут стійких спільнот визначає, що як політичне зміцнення так і соціальне благополуччя також є частиною цього визначення.

Крім того, посилаючись на громади в Шанхаї та Сінгапурі, географ Лілі Конг поєднав концепції культурної стійкості та соціальної стійкості поряд з екологічною стійкістю як обов'язковими аспектами стійких спільнот. Тим часом «План Великобританії щодо сталого співтовариства на 2003 рік» часто скорочує його визначення стійких спільнот як «місце, де люди хочуть жити і працювати, зараз і в майбутньому» [43]. Звертаючись до масштабів стійких спільнот, політолог Кент Портні вказує, що термін «сталі спільноти» можна використовували для позначення

66

найрізноманітніших місць, починаючи від мікрорайонів, вододілів до міст до регіонів з багатьма державами.

Згідно з визначенням до Цілей Сталого Розвитку, «сталий розвиток міст та спільнот» стали одинадцятю з Глобальних цілей Сталого розвитку – ключові напрямки розвитку країн, що були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку. Відповідно до них, сталі спільноти мають мати такі ключові характеристики:

- Потреби всіх в громаді задовольняються, і люди відчують себе безпечно, здорово і в кінцевому рахунку щасливими;
- Наше довкілля цінується, захищається та покращується, а шкода навколишньому середовищу мінімізована;

- Наша економіка розвивається, можливості для працевлаштування покращуються, а наше робоче життя стає більш корисним для нас. Більше половини населення світу проживає в міських районах. До 2050 року ця цифра зросте до 6,5 млрд людей, тобто двох третин усього людства. Сталого розвитку не можна досягти без істотного перетворення того, яким чином ми будемо міські райони і керуємо ними.

Швидке зростання міст у країнах, що розвиваються, одночасно з активізацією міграції з сільських районів до міста, викликало бум у мегаполісах. У 1990 році налічувалося 10 мегаполісів, що мали 10 мільйонів жителів або більше. У 2014 році мегаполісів стало 28, у яких проживає 453 мільйони [43].

У міських районах нерідко зосереджена крайня бідність, а національним і міським органам влади непросто розмістити зростаюче населення на таких територіях. Досягнення безпеки і сталого розвитку міст означає забезпечення безпечним і доступним житлом, а також модернізацію нетрів. Це також передбачає інвестиції у громадський транспорт, створення зелених громадських територій, а також удосконалення міського планування і управління у такий спосіб, що одночасно забезпечуватиме інклюзивність і загальну рівноправну участь. [43]

67

За умовними характеристиками можна поділити такі спільноти на дві категорії відповідно до контексту. Якщо розглядати сталі спільноти у глобальному контексті, що закономірно впливають своїм існуванням на середовище, та об'єднані локальною ознакою (громади - міста та селища), то для їхнього сталого розвитку необхідні відповідні умови, що забезпечать таким спільнотам цей сталий розвиток.

Ці умови повинні не лише закривати базові потреби людини, а надавати можливості для розкриття потенціалу і реалізації молоді в середині спільноти. Згадуючи про діяльність та вплив молодіжних спільнот у попередньому розділі, варто згадати і те, що молодіжні спільноти несуть неабияких вплив на середовище, у якому вони живуть, впливаючи на формування культури, будучи «переносниками

цінностей», та задаючи конкретні у суспільстві свого проживання.

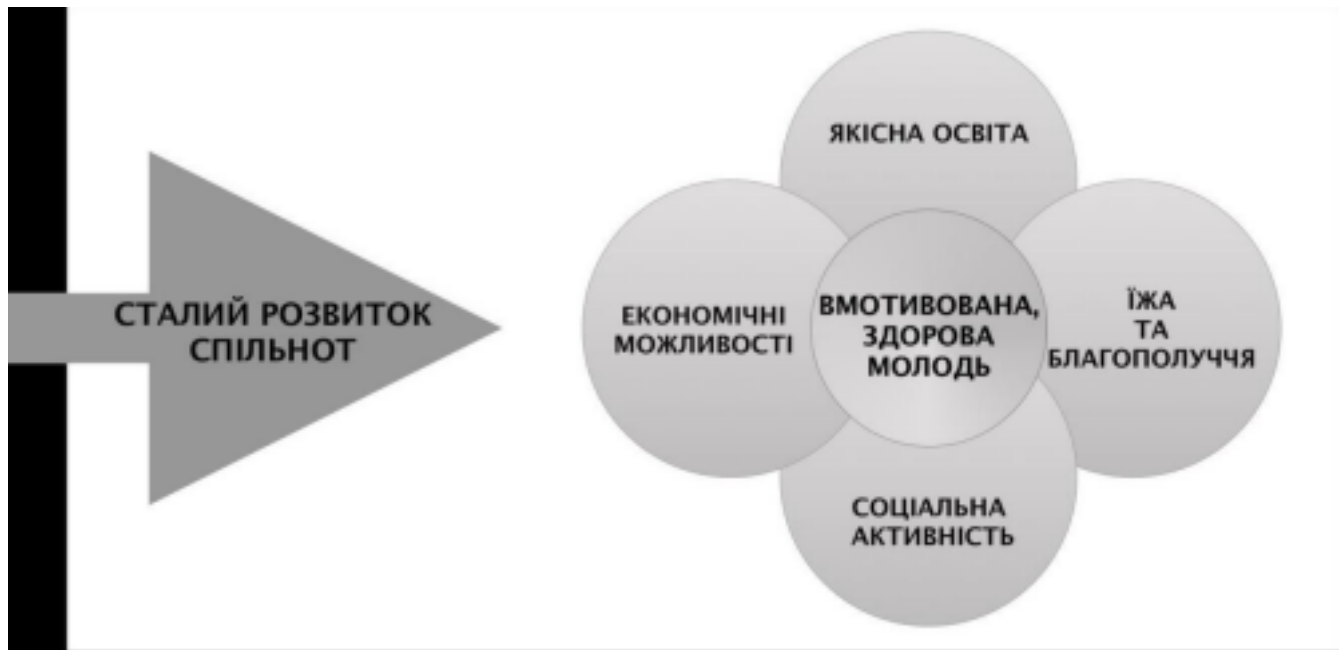

Рис. 3.1. Сталий розвиток спільнот

Джерело: власна розробка автора

У глобальному контексті, елементами спільнот зі сталим розвитком є:

- 1) Лідерство, громадська участь та відповідальність, а саме:
 - a) Рівна можливість для всіх учасників брати участь у спільному прийнятті рішень, які стосуються спільноти;
 - b) Доступ до публічної інформації;
 - c) Життєздатний неурядовий сектор;
 - d) Атмосфера поваги та толерантності для усіх точок зору;
 - e) Політична стабільність.
- 2) Екологічна цільність:
 - a) Задоволення основних потреб людини в чистому повітрі, воді, поживній, незабрудненій їжі;
 - b) Захист та вдосконалення місцевих та регіональних екосистем та біологічного різноманіття;
 - c) Збереження води, землі, енергії та невідновлюваних ресурсів, включаючи

максимально можливе зменшення, відновлення та повторне використання та переробку відходів;

d) Використання стратегій запобігання та відповідної технології для мінімізації викидів забруднень;

e) Використання відновлюваних ресурсів не швидше, ніж темпи їхнього поновлення.

3) Економічна безпека:

a) Різноманітна та фінансово-вигідна економічна база;

b) Проведення реінвестицій у місцеву економіку;

c) Максимізація місцевої власності на підприємства;

d) Змістовні пропозиції працевлаштування для населення, а також необхідне

навчання та професійна підготовка, що необхідна для пристосування. 4)

Соціальний добробут:

a) Достатнє продовольство, яке оптимізує місцеве виробництво; b) Якісні медичні послуги, безпечні умови проживання та якісна освіта для усіх членів громади;

c) Є місцем безпечним від злочинів та агресії;

d) Виховує дух громади, який створює почуття приналежності, відчуття місця та почуття власної цінності;

e) Стимулювання творчого самовираження через мистецтво;

f) Охорона та покращення громадських просторів та історичних ресурсів;

g) Забезпечення здорового робочого середовища;

h) Пристосованість до мінливих обставин та умов.

Другою умовною характеристикою спільнот є її внутрішня сталість, та те, як ця спільнота забезпечує власне стійке і стабільне функціонування. Зрештою, способи досягнення внутрішньої сталості є основним предметом дослідження молодіжного центру, як платформи. Аби розвинути таку спільноту, слід розпочати

з її структури, яка, в першу чергу, не залежатиме від єдиного центрального вузла, існування якого може поставити під загрозу всю спільноту у разі його зникнення. Ролі та структура у цій спільноті повинні існувати відповідно до єдиної прийнятої всіма учасниками спільноти системи, з чіткими розподіленими повноваженнями. Така структура відмінна тим, що у разі відсутності чи нестачі одного з елементів - його заміна або поновлення стає пріоритетним завданням для всієї спільноти, аби уникнути ризиків дестабілізації внутрішньої ситуації, а також розбалансування діяльності самої спільноти. Принцип взаємозамінності є ключовим у плані діяльності будь-якої організації, та робить її стійкою до будь-яких зовнішніх чи внутрішніх коливань у плані кадрових викликів.

Проте така взаємозамінність не обов'язково означає те, що кожен з членів спільноти повинен мати однаковий набір навичок та компетенцій для кожної ролі, аби замінити зниклий у структурі елемент, а доцільнішим варіантом є правильне балансування ролей, що допоможе структурі реорганізуватись з мінімальними втратами в момент найнеобхіднішої адаптації.

У конкретному випадку цієї дипломної роботи, ми розглядаємо сталі спільноти як результат вдалої взаємодії всередині цієї спільноти та правильного внутрішнього управління, що призводить до зміцнення діяльності та збільшення самої ефективності такої спільноти.

70

Стала спільнота характерна своєю витривалістю та стійкістю до зовнішніх обставин. Вона може впроваджувати свою діяльність у незалежно до умов, та адаптивна до викликів, які можуть їй протистояти. Для внутрішньої стабільності спільноти та її сталого розвитку слід робити увагу на те, щоб кожен її член почувався залученим до діяльності, важливим, та тим, хто приносить користь своєю діяльністю.

Сталий розвиток спільноти полягає у її постійній активізації, забезпечення кадрового складу та балансу структури у плані розподілення повноважень. У процесі організації діяльності Львівського обласного молодіжного центру було

кілька спроб для створення ефективної спільноти, яка могла би забезпечити стале існування цієї організації. Спільнота, або організація, буде стало розвиватись не лише за сприятливих навколишніх умов, а й за ряд факторів внутрішнього управління, що робитимуть її ефективною. З досвіду своєї діяльності, для на ці умови полягають у таких факторах, як зокрема:

1. Релевантність діяльності відповідно до місії та мети організації;
2. Баланс у розподілі кадрового ресурсу;
3. Взаємозамінність членів спільноти та постійна підтримка;
4. Постійні реінвестиції у особистісний розвиток учасників спільноти;
5. Відчуття приналежності та дотичності до внутрішніх процесів, а також вагомості зовнішнього впливу кожним учасником спільноти;
6. Наявність стабільного забезпечення ресурсами для життєздатності спільноти;
7. Ефективне розподілене управління, що не зосереджується на одному з вузлів (на кшталт корпоративного управління);
8. Поновлення складу спільноти новими членами та їхня подальша адаптація всередині самої спільноти;
9. Наявність окремих лідерських позицій та взаємо відповідальність за існуючі процеси;
10. Поступове та розподілене масштабування організації в рамках передбачених її цілями;
11. Наявність органічно-сформованої корпоративної культури, що сприймається членами цієї спільноти.

Розвиток сталих спільнот на пряму залежить від правильної політики самої спільноти, розставлених пріоритетів та стабільної внутрішньої структури (побудови її внутрішніх вузлів та методу мережування).

Спільнота може стабільно розвиватись завдяки наявності всіх цих елементів, а також відповідних зовнішніх факторів і умов, що також чинять вплив на діяльність

і існування спільноти.

На прикладі діяльності та існування Львівського обласного молодіжного центру, сталість визначається стабільністю проведення регулярних подій, що ініційовані учасниками спільноти, їхньою внутрішньою активністю, а також темпами мережування молоді навколо самої молодіжної платформи, її активність.

3.2. Модель забезпечення функціонування спільноти на базі Львівського обласного молодіжного центру

Львівський обласний молодіжний центр – державна установа, підпорядкована Львівській обласній державній адміністрації. Його місією є сприяння соціалізації та самореалізації молоді, включаючи інтелектуальний розвиток та здоровий спосіб життя, та сприяння неформальній освіті. Він слугує платформою для спілкування, співпраці та розвитку компетенцій для активної молоді та молодіжних організацій. Цілі Центру спрямовані на реалізацію соціальних молодіжних ініціатив.

Вони включають:

- Створення умов для особистісного розвитку та самореалізації молоді; -
Пропагування здорового способу життя серед молоді;
- Надання керівництва та допомоги у молодіжних проектах;
- Сприяння розвитку соціальної діяльності молоді та молодіжних організацій; -
Сприяння розвитку волонтерів;
- Сприяння розвитку здорових стосунків та дружби шляхом надання можливості молоді обмінюватися ідеями, планувати діяльність та проводити дозвілля;
- Створення міжнародного співробітництва для обміну ресурсами та надання інформації про гранти та можливості обміну молоддю.

Львівський обласний молодіжний центр надає ресурси з обладнанням, яке

регулярно безкоштовно використовується для проведення молодіжних заходів, клубів та тренінгів. Центр тісно співпрацює з Департаментом внутрішньої та інформаційної політики та місцевими ЗМІ, які надають інформаційну підтримку.

Модель молодіжної спільноти Львівського обласного молодіжного центру цікава тим, що пройшла два етапи формотворення: молодіжна спільнота до трансформації, яка створила цей молодіжний центр, і спільнота молодіжного центру після трансформації, що виникла внаслідок діяльності цього центру та його впливу.

На початку ідеї реформації цього центру існувала спільнота однодумців, що мала достатньо прагнень та усвідомлення у необхідності діяльності подібного центру на локальній території цієї спільноти. Для того, аби спільнота змогла трансформуватись у інституцію (в даному випадку, використовуючи «екзоскелет» державної установи), необхідно було пройти етап трансформації спільноти, що передбачав побудову чіткої ієрархічної структури з розподілом повноважень та конкретною системою управління. Ця спільнота пройшла необхідне навчання для роботи у молодіжному середовищі (завдяки програмі «Молодіжний працівник» – програма розвитку «Організації Об'єднаних Націй»).

Для реалізації наміреного, спільнота залучилась підтримкою інших організацій, таким чином, колаборуючи з іншими подібними спільнотами – збільшує свою організаційну спроможність та подвоює наявні ресурси, а також

73

залучається їхньою підтримкою у переговорному процесі, що стосується реорганізації діяльності державної установи, яка підпорядковується Львівській обласній державній адміністрації. Цим самим, спільнота застосувала один з ключових елементів трансформації будь-яких спільнот – початок співпраці заради розвитку.

Після проведення трансформації для спільноти важливим наступним кроком було узгодження організаційної структури платформи, аби розширювати діяльність

молодіжної спільноти на її базі.

Для цього Молодіжний центр сформував структуру, яка могла би провадити роботу з молоддю на основі «peer to peer». Молодіжним центром було сформовано три основних відділи для розвитку внутрішньої спільноти:

- Проектно-організаційний відділ;
- Інформаційно-комунікаційний відділ;
- Відділ міжнародних зв'язків.

Кожен відділ виконує покладені на нього завдання для створення змістовного дозвілля на базі молодіжного центру та поширення його діяльності на теренах Львівщини. Відділ міжнародних зв'язків відповідає за співпрацю з міжнародними донорами та організаціями, а також за співпрацю в організації міжнародних проектів. Інформаційно-комунікаційний відділ бере участь у формуванні основної комунікаційної політики молодіжного центру, та його висвітленні у засобах масової інформації, а також у інформуванні самої цільової аудиторії про діяльність центру як молодіжної спільноти.

Проектно-організаційний відділ відповідає за роботу з організацією партнерств, заходів, внутрішньої організаційної системи, а також волонтерської діяльності в середині центру. Саме організація волонтерських груп стала першопричиною утворення нової внутрішньої спільноти молодіжного центру.

Оскільки, попередня молодіжна спільнота, яка трансформувалась в інституцію, змінила свою роль на адміністративну, учасники якої почали

74

виконувати посадово-розпорядчі інструкції, вона направила свою діяльність для того, аби створити новий незалежний осередок на базі молодіжної спільноти – основної активної аудиторії молодіжного центру.

Подібна активність створює циклічність у діяльності центру, коли починаючи від старої спільноти формуються нові молодіжні спільноти за власними зацікавленнями що продовжують життєдіяльність самого центру та створюють

цикл спільного творення.

Цей цикл є своєрідною моделлю спільно творення, що дає зрозуміти трансформаційний період спільноти однодумців у окрему інституцію, та створення на базі цієї ж інституції нової спільноти, використовуючи той самий набір цінностей та установок, а також тих же цілей та завдань, які для себе поставила першочергова спільнота.

Для такого процесу важлива максимальна органічність у творенні спільнот послідовників, оскільки нав'язані проти волі мотиви та цілі діяльності не приживуться у членів нової спільноти, та легко можуть бути відхилені.

Тому важливо, при періоді формування такої спільноти, сприяти її самостійному розвитку, аби вона максимально могла отримувати та засвоювати

75

досвід самостійно, тим самим закріплюючи його, і обмінюючись цим досвідом в середині.

Рис. 3.2. Модель забезпечення функціонування спільноти

Джерело: власна розробка автора.

Для забезпечення ефективного функціонування такої спільноти слід здійснювати послідовні дії у спільноті творчому контексті, даючи новій спільноті можливість здобувати власний досвід самостійно завдяки інструментам делегації та якісного управління.

Управління молодіжними спільнотами впроваджується завдяки ряду механізмів та процедур. Така модель буде стало функціонувати завдяки ретельній та злагодженій підготовці. На прикладі Львівського обласного молодіжного центру, це пояснюється тим, що перед створенням самої молодіжної платформи, існувала попередньо спрацьована команда – спільнота однодумців, яка розподіливши спільні компетенції та обов'язки, заручилась підтримкою та співпрацею з іншими молодіжними організаціями, аби спільними зусиллями відстояти право на реорганізацію діяльності існуючої державної установи. Утворивши великою

76

сторону зацікавлених, процес вдалося успішно запустити завдяки попередній підготовці та відсутності необхідності наладжувати внутрішньо-командні процеси всередині існуючої спільноти на базі молодіжної платформи, оскільки вона вже була спрацьована. Але задля подальшого забезпечення діяльності цієї спільноти, слід було працювати на її масштабування та залучення нових членів до неї.

Таким чином, політика молодіжного центру, сформувала навколо себе нових проактивних членів спільноти, чим і забезпечила своє подальше існування у разі реорганізації попередніх учасників або відходу їх від діяльності, зробивши цей процес циклічним. Наступні спільноти, що об'єднані тими цінностями, які принесла

перша спільнота, формують своїх наступників та створюють нові гілки спільнот за відповідними зацікавленнями (наприклад, можна згадати окрему спільноту прихильників англійського клубу, що був створений молодіжному центрі, який перетворився в команду зацікавлених осіб, що роблять різноманітні події як спільнота вже і за межами самого молодіжного центру – табори, концерти,

навчальні програми тощо).

3.3.Механізми та принципи забезпечення розвитку спільноти

Для того, аби успішно керувати власної спільнотою, застосовувати правильні управлінські методики та зрештою, зробити свою спільноту не тимчасовим явищем об'єднаної категорії людей, а справді сталою організацією – слід дотримуватись конкретних принципів у її діяльності та можливостей зростання.

Виходячи з власного досвіду, найефективнішим способом утримування своєї організації та зокрема спільноти, є дотримування певних основ та загальноприйнятих механізмів. Для кожної концепції, теорії чи методу існують певні основні основи, які визначають її сутність. Ці аспекти називають принципами, і вони виступають ключовими ідентифікаторами концепції до її найпростішого стану. Вони схожі на фізичні матеріали, що, до прикладу, використовуються при

77

будівництві будинку: будівельні блоки, які індивідуально відіграють певну роль у загальній структурі та функції самого кінцевого продукту. Аналіз цих принципів може запропонувати людині подальше уявлення про концепцію, яку вона намагається зрозуміти.

У діяльності спільнот, як у всіх інших систем, також існують принципи певного функціонування. Ці принципи були сформовані на основі досвіду функціонування та розвитку молодіжних спільнот, що об'єднував їх на своїй платформі Львівський обласний молодіжний центр.

Принцип «розширення можливостей» є одним з перших принципів, який говорить про те, що навіть посилаючись на базову психологію людини, вона робитиме в першу чергу те, у чому вона справді зацікавлена. Це не тільки дає їм відчуття задоволення, що те, що вони роблять, – це їхня власна воля, але й те, що їх

дії насправді мають певну цінність у перспективі. Таке розширення прав і можливостей виступає мотиватором у спільноті і має величезне значення для її розвитку. Члени спільноти, які самостійно вмотивовані робити зміни, мають більше шансів на успіх, ніж ті, яким би це завдання було б доручено безініціативно.

Як ключовий принцип розвитку спільноти, розширення прав і можливостей часто є тим, що спонукає в першу чергу робити конкретне завдання. Потрібно, щоб люди хотіли покращити стан справ у своїй спільноті, в першу чергу, і для себе та інших: це не може бути лише аспектом соціального чи громадського обов'язку. Завдяки цьому розширення прав і можливостей є потужним мотиватором, оскільки тут зазвичай бере участь особистий мотив.

«Принцип характеру та зовнішності». Багато хто легковажить до зовнішнього вигляду як дрібною складовою. Але принцип характеру та зовнішності – насправді важлива складова розвитку спільноти. Багато громад та мікрорайонів мають чітку зовнішність та сенсорну асоціацію, які є для них чіткими ідентифікаторами. Ці особливості задають тон всередині громади, творять внутрішню атмосферу та сильно впливають на суспільну репутацію громади. Оскільки багато людей, які є

78

активними учасниками розвитку спільноти, мають чітку візуалізацію того, чого вони хочуть для неї, тому такі речі, як характер та зовнішність, є надзвичайно важливими. У нашому випадку, зовнішність локального молодіжного середовища, а саме простору молодіжного центру, відіграла одну з ключових ролей у його спільноті творенні. Адже лише сильна візуальна асоціація, яка викликала затишок, комфорт та відчуття дружелюбності та приязні – дає почуття безпеки та бажання взаємодіяти.

«Принцип включеності та різноманітності». Різноманітність, як правило, стосується ознак групи, гендерної, расової, соціально-економічної ситуації, релігії, політичних поглядів тощо. Це термін, яким майже всі знайомі певним чином. Світ є дуже різноманітним місцем, тому не рідкість для однієї спільноти має досить здоровий рівень різноманітності, навіть коли група в цілому побудована на

конкретному фокусі чи інтересах. Все у спільноті потрібно вирішувати під час процесу розвитку, тому важливо звернути увагу навіть на найменший ступінь різноманітності у ній. А це неабияк важливо, коли питання йде про формування молодіжної спільноти, оскільки саме молодь може бути носієм найрізноманітніших характеристик, які, здавалося б, не поєднуються.

«Принцип планування та підготовки». Вже чимало було сказано за процес трансформації спільноти та необхідної підготовки. Оскільки розвиток спільноти – це процес, який може бути досить складним, виходячи з обставин, планування та підготовка є ключовими принципами, необхідними для його роботи. Підбурювачі розвитку спільноти повинні мати можливість поглянути на те, що вони хочуть робити і як вони хочуть це зробити. Непросте завдання запровадити широкі зміни, тому необхідно ретельно розглянути та підготуватись, щоб переконатися, що всі потреби вирішуються та чи повинні зараз тривати ті процеси, які були започатковані раніше.

«Принцип співпраці та участі». Неодноразово було згадано про те, що саме співпраця спільноти є головним інструментом для активізації її розвитку. Ця

79

співпраця повинна розглядатись не лише у зовнішньому контексті, але і у внутрішньому, де члени спільноти активно співпрацюють між собою заради неї. А участь, у свою чергу, є важливим елементом соціалізації та надання приналежності для кожного члена цієї спільноти. Ми, у діяльності молодіжного центру, використовуємо це задля зростання самовідповідальності серед молоді, аби дати їм можливість отримати власний досвід та випробувати свої можливості.

«Принцип інформованості». Слід розуміти, що комунікація – наше все. Правильно налаштована комунікація всередині спільноти – це основа її діяльності, як і в будь-якій організації. Поінформованість у процесі розвитку спільноти може не тільки визначити проблеми, вона також може стежити за ходом процесу та вдосконаленням, які впроваджуються. Інколи, у нашій діяльності часто виникали проблеми через неправильну поінформованість учасників спільноти. Зокрема, це

позначалось особливо негативно, коли частину учасників не було повідомлено про прийдешні збори через помилку менеджера.

«Принцип прозорості та довіри» – є заключним принципом діяльності спільноти, який полягає у тому, що для існування та роботи повинен бути певний рівень довіри та прозорості між залученими. Це стосується керівництва, тих, хто бере участь у процесі розвитку спільноти, та тих, на кого безпосередньо впливають поліпшення, а також будь-кого іншого в спільноті, на якого ці зміни також впливають. Цей процес може призвести до великих змін у самій спільноті, тому може виникнути значне зворотне середовище, якщо ті, хто впроваджує зміни, не є абсолютно чесними щодо того, що робиться і чому воно робиться. Такий принцип дозволяє формувати в середині молодіжного центру відчуття безпеки та дружності, що гуртує спільноту міцніше та поглиблює взаємозв'язки між учасниками.

Ці принципи є фундаментальними у процесі спільнотного творення та взаємодії зі спільнотою. Вони також універсальні для будь-якої форми організації, яка захоче на своїй базі створити живу спільноту, що розвивається. Слідування цим

80

принципам приведе спільноту до сталості та розвитку, а якісне управління змінами допоможе контролювати цей процес.

Для вдалого управління спільнотою на основі прийнятих принципів, слід звернути увагу на те, що існують усталені механізми управління, які допоможуть, здебільшого, формальним керівникам спільноти, організувати внутрішній менеджмент своєї структури. Ці механізми широко використовуються у менеджменті організацій та давно затребувані як інструменти впливу та коригування напрямку діяльності самої спільноти та її членів. Зазвичай, для провадження діяльності будь-яких організацій, використовують комплексний механізм управління, що включає у себе декілька складових, таких як:

- Економічна;
- Мотиваційна;
- Організаційна;

- Правова.

Рівень використання подібного роду інструментів необхідний лише у тих випадках, якщо спільнота дійсно цього потребує, тобто є достатньо масштабною для того, аби формалізувати та налагоджувати внутрішні управлінські процеси. В іншому випадку, слід зазначити те, що надмірна бюрократизація процесів на ранніх етапах діяльності організації може лише нашкодити її розвитку, та зменшити активність, і тому числі, ініціативність членів самої спільноти. Слід розсудливо застосовувати кожен з елементів управлінських функцій.

Також, у деяких ранніх спільнотах, що не пройшли трансформацію, та не мають чіткої структури з чітко розподіленими ролями та повноваженнями, подібна ініціатива застосування управлінських інструментів у менеджменті спільноти може негативно відобразитись у взаємостосунках між членами цієї спільноти, у випадку, якщо спільнота не вважає та не наділяє достатніми компетенціями особу, яка хоче принести ці зміни, або ж вона просто заперечує необхідність їхнього впровадження.

81

Варто відзначити той факт, що лише демократичне вирішення та спільне узгодження питань всередині спільноти, робить її сильнішою та сталішою у довгостроковій перспективі, а також формує у кожного учасника цієї спільноти відчуття приналежності, спільної ідентичності та спільного досвіду між іншими учасниками.

Загальна життєздатність спільноти, як і будь-якої організації, забезпечується взаємообінними процесами з зовнішнім середовищем. Ці процеси завжди перебувають у зміні, не є сталими, та піддаються модифікації з розвитком суспільства, а отже потребують нового актуального підходу.

Такі зміни рухаються у бік комплексного управління цими процесами у умовах невизначеності. Стандартна система управління організацією є фундаментом для будь-якої соціально-економічної системи, яка, в свою чергу,

також складається з конкретних підсистем та компонентів, а саме:

1. Управлінської підсистеми, що складається зі статичних та динамічних функціональних підсистем (суб'єктів правління, та процесів управління, до яких відноситься планування, організація, контроль, аналіз, облік тощо, що в свою чергу, забезпечують реалізацію конкретних функцій керування;
2. Підсистеми забезпечення, до якої відносяться нормативно-правові, кадрові, фінансові, організаційні та інформаційні підсистеми. Ці підсистеми покликані функціонуванню основних підсистем управління організацією;
3. Механізм управління, що є сукупністю різнобічних методів управління, як економічний, соціально-психологічний, організаційний та інший). У менеджменті вирізняють два основні підходи у понятті механізмів, це: - Структурно-організаційний;
- Структурно-функціональний.

Перший підхід визначає механізм у вигляді сукупності певних складових елементів, що формують організаційну основу конкретних процесів та явищ.

82

Другий підхід робить акцент не лише на його основній будові, а й на динаміці організаційних процесів, їхнього функціонування. Саму статику механізму управління визначають як складову систему керування, що становлять його організаційно-структурну основу, а динаміка, при цьому, виступає у ролі комплексу зв'язків та взаємодії між ними.

Механізм управління вважається та розглядається як один з елементів системи управління що чинить імпакт на фактори, статус яких обумовлюється та визначається результатом діяльності об'єктом управління.

Комплексний механізм управління повинен функціонувати та бути побудованим як самостійна система, а саме з конкретно визначеною структурою, усталеним взаємозв'язком між елементами, функціонал яких є проаналізованим, що дозволить їм діяти цілеспрямовано відносно своїх особливостей. Така

взаємодія дозволяє розглядати механізм як результативний спосіб пізнання реальної дійсності та науково-обґрунтованого впливу на внутрішні процеси, що відбуваються всередині самої організації, а також відповідає вимогам системного підходу в управлінні.

Механізм, як складна управлінська категорія, включає у себе певну систему елементів, якими керується у плані процедурності. До цих елементів відносять: 1. Цілі управління;

2. Критерії управління, а саме кількісний аналог цілей;
3. Чинники управління - елементи управління та їх зв'язки на які здійснюється вплив задля досягнення поставлених цілей;
4. Методи взаємодії на ці елементи управління (чинники);
5. Ресурси управління - це можуть бути як і матеріальні, фінансові ресурси, соціальний потенціал, за допомогою яких забезпечується досягнення визначеної цілі відповідно до вибраного методу управління.

При взаємодії основних елементів та синхронізації їхніх основних функцій відбувається створення необхідних умов функціонування, що допоможуть